

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Komparace bezpečnostních strategií George W. Bushe a Baracka Obamy
vůči globálnímu terorismu**

Václav Chalupský

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy — britská a americká studia

Bakalářská práce

**Komparace bezpečnostních strategií George W. Bushe a Baracka Obamy
vůči globálnímu terorismu**

Václav Chalupský

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Rád bych poděkoval PhDr. Pavlu Hlaváčkovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Obecné nástroje boje proti terorismu podle OSN.....	5
2 Vymezení pojmu terorismus	8
2.1 Terorismus a jeho vývoj.....	8
2.2 Terorismus a USA.....	14
2.3 Terorismus jako konflikt	15
3 Bezpečnostní strategie George W. Bushe.....	17
3.1 První funkční období.....	17
3.1.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury	18
3.1.2 Boj proti terorismu.....	19
3.1.3 Spolupráce.....	20
3.1.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu	21
3.2 Druhé funkční období.....	22
3.2.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury	23
3.2.2 Boj proti terorismu.....	25
3.2.3 Spolupráce.....	26
3.2.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu	27
3.2.5 Shrnutí bezpečnostních strategií Bushovy administrativy	28
4 Bezpečnostní strategie Baracka Obamy	29
4.1 První funkční období.....	29
4.1.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury	30
4.1.2 Boj proti terorismu.....	32

4.1.3 Spolupráce.....	33
4.1.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu	34
4.2 Druhé funkční období.....	34
4.2.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury	35
4.2.2 Boj proti terorismu.....	36
4.2.3 Spolupráce.....	37
4.2.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu	37
4.2.5 Shrnutí bezpečnostních strategií Obamovy administrativy	38
5 Porovnání bezpečnostních strategií G. W. Bushe a B. Obamy	39
Závěr.....	45
Seznam zdrojů	47
Resumé.....	53

Úvod

Teroristické útoky 11. září 2001 na budovy Světového obchodního centra v New Yorku předznamenal zásadní změny v americkém chápání terorismu jako hrozby a způsobech, jak proti tomuto fenoménu Američané chtěli bojovat. Výběr prezidentů George W. Bushe a Baracka Obamy, jejichž bezpečnostní strategie byly významně ovlivněny právě narůstající hrozbou globálního terorismu, je podmíněn několika faktory. Když George W. Bush kandidoval na post 43. prezidenta Spojených států amerických, jeho kampaň byla zaměřena spíše na vnitropolitické otázky. Přestože se ze strany republikánů na konci 90. let ozývaly námitky na téma zahraniční politiky¹, ani po osmi měsících jeho vlády Al-Káida nebo terorismus nebyly centrem jeho pozornosti (Lindsay 2011: 766). S již výše zmíněnými útoky však přichází přelom jak ve vývoji samotného terorismu (viz. kapitola Terorismus a jeho vývoj), tak i bezpečnostní strategie Spojených států amerických.

Zkušenosti z 11. září s sebou přinesly změny v americké zahraniční politice a poukázaly na nutnost redefinování dosavadní bezpečnostní strategie USA, která vycházela ze zkušeností ze studené války a prosazovala koncepci odstrašování a zadržování. George W. Bush a jeho administrativa museli čelit události, která se stala milníkem ve vývoji globálního terorismu jako bezpečnostní hrozby. Nový nepřítel vyžadoval nové přístupy, které musel prezident George W. Bush přijmout a prosadit. Když v roce 2009 Barack Obama převzal úřad po svém předchůdci, musel se vypořádat nejen s tím, že globální terorismus stále zůstával

---

¹ Již v roce 1998 se republikánští politici a zahraničněpolitickí odborníci zabývali problematikou Iráku a režimu Saddáma Husajna, který podle nich představoval pro USA bezpečnostní hrozbu. Ve společném otevřeném dopise prezidentu Clintonovi tak konstatovali, že pouze odstranění tohoto režimu může hrozbu eliminovat (Khol 2005: 73).

významnou bezpečnostní hrozbou pro USA, ale i s odkazem Bushe, jehož způsob vedení boje proti terorismu čelil domácí i zahraniční kritice.

Cílem této bakalářské práce je identifikovat rozdíly v bezpečnostních strategiích administrativ obou prezidentů vůči globálnímu terorismu. Budeme vycházet z obecné strategie boje proti terorismu vypracované OSN resp. oddělením Counter-Terrorism Implementation Task Force v roce 2006. Ta byla vybrána především proto, že reprezentuje skutečně tu obecnou strategii, protože není vytvořena tak, aby seděla do konceptu zahraniční politiky daného státu, ale byla aplikovatelná na všechny státy v mezinárodním společenství. Dokument shrnuje základní postupy, které by měly členské státy OSN integrovat do svých koncepcí zahraniční politiky, aby dokázaly efektivně čelit fenoménu globálního terorismu.

Tato práce je časově ohraničena délkou funkčních období výše uvedených prezidentů. Zajímat nás budou klíčové dokumenty vydané v letech 2001—2017, ve kterých jednotlivé administrativy definují bezpečnostní hrozby a rizika pro Spojené státy. Primárně se budeme soustředit na Národní bezpečnostní strategie. Kromě nich se zabýváme také veřejnými projevy obou prezidentů a dalšími významnými dokumenty, které formovaly bezpečnostní strategii USA.

Způsoby, jakými se administrativy obou prezidentů snažily řešit globální terorismus, se výrazně lišily. Důvodem byly rozdílné úhly pohledu prezidentů Bushe a Obamy a odlišné události, které jejich uvažování formovaly. George W. Bush se musel vypořádat s událostí, která otřásla celým světem, když bylo přímo napadeno území USA. Útok nemohl zůstat bez odezvy, a tak Bushova administrativa přišla s novým pojetím bezpečnostní strategie, která přímo vyhláší válku globálnímu terorismu. Naopak Baracka Obamu ovlivnila domácí i světová nespokojenost s tím, jakým způsobem se Američané s globálním terorismem vypořádávali. Otázkou tedy je: V čem představuje bezpečnostní strategie administrativy Baracka Obamy změnu oproti předešlé George W. Bushe? Jaké priority si oba prezidenti kladli a jak jejich postupy reflektovaly obecnou strategii boje proti terorismu OSN?

Práce je rozdělena do dvou hlavních statí. V první stati se budeme věnovat vymezení pojmů, které jsou pro naši práci klíčové, a představení obecné strategie boje proti terorismu vypracované OSN, jejíž obsah poslouží jako komparační kritérium. Již z názvu práce vyplývá, že jedním z klíčových pojmů je globální terorismus. Vývoji tohoto fenoménu je věnována druhá část první stati. Ve stejné části práce se zaměříme i na vývoj přístupu OSN k terorismu, který byl postupně formován především v rezolucích Rady bezpečnosti nebo Valného shromáždění.

Ve druhé stati se věnujeme samotnému výzkumu a porovnání bezpečnostních strategií USA. Jak již bylo výše zmíněno, základem výzkumu budou klíčové dokumenty vydané oběma administrativami v době jejich působení. V první části druhé stati se budeme věnovat bezpečnostním strategiím vydaným za vlády George W. Bushe (2001—2009), ve druhé části pak strategiím vydaným za vlády Baracka Obamy (2009—2017). Zajímat nás bude do jaké míry byl globální terorismus prioritou zahraniční politiky USA a jaký byl kladen důraz na boj s tímto fenoménem. Obě funkční období obou prezidentů, ve kterých se formovala bezpečnostní strategie, jsou rozdělena do čtyř částí. Každá část sleduje jiný cíl, přičemž zaměření kopíruje čtyři pilíře obecné strategie OSN (viz. kapitola Obecné nástroje boje proti terorismu podle OSN).

Je nutné poznamenat, že tato práce a výzkum jsou zaměřeny pouze a jen na strategii boje proti terorismu. Přesněji řečeno, nezabýváme se mírou její úspěšnosti, nezkoumáme, které body strategie byly skutečně prosazeny a aplikovány, ani ji nehodnotíme z právního nebo morálního hlediska.

Budeme čerpat především z Národních bezpečnostních strategií. Tyto dokumenty by na základě *Goldenwater-Nichols Act* z roku 1986 měly administrativy prezidenta USA vydávat každoročně. Jak Bush, tak i Obama však vydali jen

dvě²: 2002, 2006, resp. 2010 a 2015 (National Security Strategy Archive nedatováno). Národní bezpečnostní strategie byly vybrány proto, že představují platformu, na které jednotlivé administrativy definují svou zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Zároveň ovšem nejsou jediným prostředkem vyjádření a formování těchto politik. Proto se zaměříme například i na inaugurační projevy, Zprávy o stavu Unie nebo *National Defence Strategy*.

Při konečném porovnání bezpečnostních strategií obou administrativ se zaměříme na to, do jaké míry představoval boj proti terorismu prioritu jejich zahraniční politiky. Obsahy obou strategií pak budeme srovnávat na základě toho, jak reflektují jednotlivé body obecné strategie OSN. V závěru bakalářské práce shrneme poznatky získané v předchozích kapitolách. Na základně empirického výzkumu následně zodpovíme výzkumnou otázku a budeme sledovat naplnění cíle práce.

---

² Případy obou prezidentů nejsou ojedinělé. Výjimku tvoří například Bill Clinton, který vydal za svá dvě volební období celkem sedm bezpečnostních strategií. Praxí však bývá, že tyto dokumenty jsou vydávány jednou za volební období daného prezidenta (National Security Strategy Archive nedatováno).

1 Obecné nástroje boje proti terorismu podle OSN

Podobně jako definice samotného terorismu není jednotná (viz. kapitola Terorismus a jeho vývoj), neexistuje ani univerzální postup v boji proti tomuto fenoménu. Globální terorismus, jak je zřejmé z jeho názvu, představuje potenciální hrozbu pro všechny státy na planetě. V roce 2006 vzniká globální strategie boje proti terorismu, kterou vypracovalo oddělení OSN Counter-Terrorism Implementation Task Force a má napomoci národním, regionálním a mezinárodním snahám se s terorismem vypořádat³. Členské státy se prostřednictvím přijetí této strategie dohodly na společných strategických a operativních přístupech k boji proti terorismu, který odsuzují jako nepřijatelný ve všech jeho formách (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force nedatováno).

Samotná strategie se v současné době opírá o čtyři hlavní pilíře:

1. Řešení podmínek přispívajících k šíření terorismu.
2. Prevence a boj proti terorismu.
3. Spolupráce a posílení role OSN
4. Zajištění dodržování lidských práv a právní legitimacy v rámci boje proti terorismu.

V rámci prvního pilíře OSN doporučuje posílit svou pozici v oblasti prevence, řešení a mediace dlouhotrvajících konfliktů. Mírové řešení takových konfliktů by napomohlo k posílení boje proti terorismu. Zabránit rozmachu terorismu chce OSN i skrze šíření mírové kultury, spravedlnosti a tolerance mezi národy, různými náboženstvími a kulturami. Zároveň tento pilíř zdůrazňuje důležitost

---

³ Strategie z roku 2006 představuje shrnutí nejdůležitějších dokumentů a rezolucí Rady bezpečnosti týkajících se terorismu, kterým se OSN začala plně zabývat od roku 1999 (Eichler 2010: 220). Protože terorismus neustále prochází vývojem (viz. kapitola Terorismus a jeho vývoj), každé dva roky se strategie přezkoumává, aby byla zajištěna její aktuálnost.

toho, aby státy ve snaze zamezit šíření terorismu jednaly v souladu s mezinárodním právem (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force nedatováno).

OSN se ve druhém pilíři strategie snaží odepřít teroristům přístup k prostředkům, které potřebují na vykonání jejich útoků, k samotným cílům útoků a k tomu, aby útoky neměly požadovaný dopad. Podle OSN (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force nedatováno) je proto nutné zamezit jakékoliv podpoře teroristických aktivit, jako je poskytování státního území teroristům (například pro výcvikové tábory) nebo finanční pomoc. Má být zajištěno stíhání pachatelů teroristických činů v souladu s právem příslušného státu, přičemž k jejich odhalení poslouží například zintenzivnění hraničních kontrol. OSN zároveň počítá i s variantou, že teroristé mohou zaútočit zbraněmi hromadného ničení a vyzývá tak státy ke kooperaci a koordinaci případné odpovědi, kdyby na útoky došlo.

Třetí pilíř je zaměřen na komplexní spolupráci. OSN motivuje nejen státy, ale i mezinárodní a regionální organizace ke kooperaci a společným protiteroristickým akcím. Jedním z prostředků mají být setkávání, svolávána pravidelně za účelem výměny informací a sjednocení společné taktiky boje. Do spolupráce chce OSN zapojovat například i Mezinárodní měnový fond a Světovou banku, které by měly pomoci s řešením problémů spojených s financováním terorismu a praní špinavých peněz, nebo Mezinárodní agenturu pro atomovou energii, která má pomoci zabránění situace, kdy by se teroristé dostali ke zbraním hromadného ničení (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force nedatováno).

Čtvrtý pilíř se týká ochrany lidských práv a právní legitimacy. Podle OSN (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force nedatováno) se boj s terorismem stává efektivním, pokud jsou řádně chráněna základní lidská práva. Důraz na právní legitimitu se týče samotného boje. V rámci něj OSN dohlíží na státy, které musejí jednat v souladu s mezinárodním právem. Právní systém pokrývá zároveň i druhou stranu boje, tedy teroristy samotné a kohokoli, kdo s nimi spolupracuje. Jeho cílem je dohnat odpovědné osoby ke spravedlnosti skrze soudy respektující základní svobody a lidská práva.

Součástí strategie je i akční plán, ve kterém se členské státy usnesly, že terorismus představuje jednu z nejvážnějších hrozeb pro mezinárodní mír a bezpečnost. Ze strategie samotné vyplývá, že OSN velmi zdůrazňuje spolupráci mezi státy a organizacemi a respekt k mezinárodnímu právu. V tomto smyslu vytvořila strategii pro boj proti globálnímu terorismu, jelikož do ní zahrnuje státy a organizace působící po celém světě a terorismus samotný vnímá jako globální hrozbu.

2 Vymezení pojmu terorismus

Terorismus je fenomén bez jednotné definice. Přestože se s ním v dnešní době setkáváme denně a veřejnost ho většinou dokáže identifikovat, v teoretických kruzích postrádá kvůli své komplexnosti a obsáhlosti jasné vymezení. V této části se zaměříme na shrnutí dosavadních vysvětlení toho, jakým způsobem se terorismus vyvíjel, jak funguje a čím se liší od klasických symetrických konfliktů a asymetrických guerillových válek.

2.1 Terorismus a jeho vývoj

Jelikož terorismus vyžaduje existenci ústředních státních autorit, jednou z hlavních dělicích čar jeho vývoje je rok 1648, kdy po skončení Třicetileté války a podepsání vestfálské smlouvy začaly vznikat moderní státy⁴. Jak zdůrazňuje Reimer a Žídková (Reimer—Žídková 2010: 55), skutečným mezníkem v historickém vývoji terorismu však byla Velká francouzská revoluce. V tomto období mluvíme o tzv. státním teroru, kdy se jakobíni vedeni Maxmilienem Robespierrem snažili zbavit všech nepřátel revoluce. Státním terorem se později inspirovaly nejen komunistické a nacistické režimy, ale především pro naši práci důležité protistátní skupiny (Reimer—Žídková 2010: 55).

Mezi terorem jakobínů a moderní variantou terorismu lze nalézt určité analogie, které napomáhají k pochopení tohoto fenoménu. Zaprvé, terorismus je (a již tehdy byl) politický. Při Velké francouzské revoluci se představitelé teroru snažili ospravedlnit své konání argumentací, že vytvářejí novou a lepší společnost namísto nedemokratického a korupčního politického systému (Hoffman 2006: 28). Smysl dnešního terorismu je také ve své podstatě politický. Svými

---

⁴ Historii terorismu lze však vysledovat až do prvního století našeho letopočtu. Nábožensko-politická skupina zélóťů-sikariů se veřejnými vraždami a krutostí snažila vyprovokovat Židy k povstání proti římskému útlaku (Reimer—Žídková 2010: 52).

útoky se teroristé snaží destabilizovat stát pomocí šíření atmosféry strachu a vyprovokování politických autorit k jednání, které by je poškodilo. Tím se snaží dosáhnout toho, aby cílový stát změnil svoji domácí nebo zahraniční politiku (Eichler 2010: 145—146). Zadruhé již jakobínský teror, podobně jako ten dnešní, byl záměrný, systematický a organizovaný (Hoffman 2006: 28).

Jak tvrdí Souleimanov (Souleimanov 2010: 33), terorismus a nahlížení na něj se neustále mění. Státní teror se tedy postupem času vyvinul a byl přejet nestátními aktéry. Tato změna přichází v druhé polovině 19. století, kdy vznikají první nestátní teroristické organizace. První taková organizace byla vytvořena v Rusku. Proticarská skupina Narodnaja volja (Svoboda lidu) začala využívat praktiky italského republikánského extremisty Carla Piscaneho, který byl přesvědčen, že násilí je nezbytné k získání pozornosti pro své cíle (Hoffman 2006: 29—30).

Významný posun v taktikách teroristů přinesli irští nacionalisté. Ti se začali zaměřovat na civilní cíle (bombové útoky v londýnském metru) a uvědomovali si, že je důležité mít vlastní základnu v bezpečné vzdálenosti od nepřítele. Tímto způsobem byli schopni udržovat teroristickou kampaň v běhu delší dobu, než jejich předchůdci. Ze stejného důvodu používali i časované bomby, díky kterým mohli uniknout z místa činu živí a účastnit se tak dalších akcí (Hoffman 2006: 38—39).

Vývoj terorismu v období před první světovou válkou bylo možné sledovat také na Balkánském poloostrově⁵. V oblasti, kde nakonec došlo k nejznámějšímu útoku na nástupce habsburského trůnu Ferdinanda d'Este, a tedy i k vypuknutí války, se začaly vytvářet revoluční skupiny, které využívaly taktik teroristů (veřejné útoky) ve snaze upozornit na svůj program. Například Vnitřní makedon-

---

⁵ V druhé polovině 19. století se však s terorismem potýkaly i Spojené státy americké. Organizace Ku-Klux-Klan, která byla výraznou ultrapravicovou teroristickou skupinou, směřovala své útoky na bývalé otroky nebo na republikánské politiky prosazující rasovou rovnoprávnost (Reimer—Žídková 2010: 56).

ská revoluční organizace měla za cíl osvobodit Makedonii od osmanské nadvlády. V Bosně a Hercegovině vystupovala proti habsburské nadvládě skupina Černá ruka (Reimer—Žídková 2010: 56). V této organizaci působili srbští armádní důstojníci a vedl ji Dragutin Dmitrievich, který byl zároveň šéf zpravodajského odboru srbského generálního štábu. Díky Dmitrievichovi měla Černá ruka přístup k informacím a vojenskému materiálu a mohla tak vést operace v Bosně (Hoffman 2006: 42).

David Rapoport (Rapoport 2004: 47) výše zmíněné organizace a taktiky řadí do první vlny terorismu, tedy vlny anarchistické, která odeznívá společně s první světovou válkou. Teroristické organizace první vlny terorismu se však neselektovaly s většími úspěchy a nikdy zcela nedosáhly svých cílů. Vlivným faktorem doby anarchistického terorismu byl rozvoj komunikačních technologií, díky kterému měly útoky teroristů větší publicitu. Anarchistickou vlnu střídá ve 20. letech 20. století nový teroristický směr — antikoloniální a etnoseparatistický⁶. Teroristické organizace tohoto směru se snažily osvobodit určité území od nadvlády cizího státu. Cílem tedy bylo vytvoření nezávislého státu. Teroristé v tomto případě mají větší podporu veřejnosti, jelikož zastupují zájmy širší části společnosti — národnostních či etnických skupin (Reimer—Žídková 2010: 56).

Druhou vlnu terorismu do jisté míry spustily vítězné státy první světové války a to především skrze prosazování práva na sebeurčení národů. Teroristické organizace začaly vznikat ve všech impériích kromě Sovětského svazu, který se za koloniální velmoc nepovažoval, a teroristická činnost byla klíčová při vytváření samostatného Irsku, Izraele, Kypru a dalších států (Rapoport 2004: 52—53). Typickým příkladem teroristické organizace druhé vlny byla Irská republikánská armáda (IRA), která vznikla v roce 1919 a bojovala za irskou nezávislost na Vel-

---

⁶ Hoffman (Hoffman 2006: 44) zmiňuje ještě období 30. let, kdy terorismus chápe jako represivní praktiky diktátorů nacistického Německa, sovětského Ruska a fašistické Itálie.

ké Británii. Po několikaletých bojích skutečně dosáhla svého cíle, i když jen částečně, protože Severní Irsko zůstalo součástí království. IRA však v boji proti Britům po vyhlášení samostatnosti Irska neustoupila a ve 30. letech se z ní stala ilegální organizace (Reimer—Žídková 2010: 56—57).

Jelikož pojem terorismus nabyl v době druhé vlny jeho vývoje negativního chápání, organizace potřebovaly nové označení pro své členy. Begin mluvil o členech izraelského sionistického ozbrojeného hnutí Irgunu, které působilo v Palestině proti Britům, jako o “vládou utlačovaných bojovníků za svobodu“ a další teroristické organizace se nechaly Beginem inspirovat. Vlády, proti kterým byly útoky vedeny, naopak začaly označovat všechny rebely využívající násilí za teroristy. Změnily se i teroristické taktiky. Méně časté byly atentáty na politické představitele. Cílem teroristických útoků byli důstojníci policie a jejich rodiny. Teroristé tím chtěli docílit toho, že se nástupci zavražděného důstojníka budou snažit odpovědět také násilím, které bude pro vládu působit kontraproduktivně, neboť vyvolá nevoli veřejnosti (Rapoport 2004: 54—55).

Dalším zlomem ve vývoji terorismu byla válka ve Vietnamu, která poukázala na křehkost tehdejšího systému. Ani moderně vyzbrojená armáda Spojených států nemohla porazit o poznání slabšího vietnamského nepřítele. V důsledku začaly vznikat nové teroristické organizace i na vyspělém Západě, které samy na sebe nahlížely jako na vůdce mas Třetího světa. Radikálně levicové organizace jako americká Weather Underground, Red Army Fraction ze Západního Německa nebo Red Brigades z Itálie měly morální podporu, výcvik i zbraně od Sovětů. Rapoport (Rapoport 2004: 56) tuto vlnu označuje jako „novou levici“. V období vývoje třetí vlny zároveň pokračují ve své činnosti (IRA) nebo vznikají nové (palestinská PLO) organizace, které měly separatistické cíle (Hoffman 2006: 48).

S tímto obdobím vývoje terorismu je spojena jeho internacionalizace, kdy teroristické organizace začínaly působit mimo území státu, ve kterém vznikly. Rapoport (Rapoport 2004: 58) dává příklad již výše zmíněné PLO (Organizace pro osvobození Palestiny), která byla více aktivní v Evropě než na Západním

břehu Jordánu. Jiné skupiny se například podepsaly pod útoky na izraelské sportovce na olympiádě v Mnichově v roce 1972 nebo únos ministrů mezinárodní ekonomické organizace OPEC v roce 1975 ve Vídni. Novou taktikou teroristů se stalo získávání rukojmí. Jelikož si uvědomovali, že některá zahraniční letiště byla snadno přístupná, cílem se stala letadla. Vůbec pro celou třetí vlnu terorismu jsou únosy charakteristické (Rapoport 2004: 56—56).

OSN se v sedmdesátých letech dvacátého století musela potýkat s tím, že některé státy terorismus tolerují. Na základě práva na sebeurčení a boje za národní osvobození totiž utlačované národy byly oprávněny využít ozbrojený boj jako nástroj prosazení svého zájmu. Bylo tedy nutné stanovit si jasně, co terorismus je, a co není (Sofaer 1987: 3). Až rezoluce z roku 1985 Valného shromáždění (General Assembly UN 1985) jednoznačně odsuzuje terorismus a jeho metody a vyzývá státy, aby spolupracovaly v boji proti této hrozbě.

Rapoport (Rapoport 2004: 61) označuje poslední vlnu vývoje terorismu jako náboženskou, přičemž náboženstvím, které nejvíce ovlivňuje současný terorismus, je islám. Islamistické skupiny mají na svědomí ty největší a nejkrvavější útoky po celém světě. Smrtící taktickou inovací teroristů se staly sebevražedné bombové atentáty, které islamisté směřovali proti americkým vojenským i civilním cílům. Tímto se snažili dosáhnout toho, aby americká vláda stáhla své jednotky z Blízkého východu. V posledních letech 20. století se začaly objevovat útoky na vojenské základny v Saudské Arábii a Jemenu, na americké ambasády v Keni a Tanzanii a v neposlední řadě v roce 2000 došlo k vůbec prvnímu teroristickému útoku na americké vojenské plavidlo USS Cole. K atentátům však docházelo i na americké půdě⁷. Teroristické útoky měla na svědomí v 90. letech nově vzniklá teroristická organizace Al-Káida. Odpovědí na atentáty Al-Káidy

---

⁷ Při útocích na Světové obchodní centrum v New Yorku v roce 1993 zemřelo šest lidí a více než tisíc bylo zraněno (Reimer—Žídková 2010: 66).

byly raketové útoky směřované na její pozice, které se ovšem ukázaly jako kontraproduktivní, neboť v jejich důsledku vůdci organizace bin Ládinovi v tomto období stoupla popularita (Rapoport 2004: 62—63).

V tomto období se terorismem začíná zabývat i Rada bezpečnosti OSN. V rezoluci č. 1267 z roku 1999 (Security Council UN 1999) odsuzuje Usámu bin Ládina jako nebezpečného teroristu a zároveň viní Al-Káidu z teroristických útoků na velvyslanectví v Keni a Tanzanii. Rezoluce také obsahuje znepokojení OSN nad Tálibánem a skutečností, že poskytuje část území Afghánistánu teroristům, kteří se tak mohou ukrývat, trénovat své bojovníky a plánovat další útoky. Už v roce 1999 můžeme zaznamenat počátky vývoje strategie boje proti terorismu. Rezoluce totiž obsahuje i výzvu všem státům, aby se podílely na řešení situace ohledně rostoucí hrozby terorismu, především skrze výměnu informací. To se v roce 2006, kdy vzniká kompletní obecná strategie boje proti terorismu, stane důležitou součástí třetího pilíře (viz. kapitola Obecné nástroje boje proti terorismu OSN).

Teroristické útoky na budovy Světového obchodního centra v New Yorku 11. září 2001 byly předznamenáním toho, jak bude vypadat terorismus 21. století, kterému čelí dnešní svět. Tzv. globální terorismus, jak ho pospal Eichler (Eichler 2010: 142) ve své knize *Terorismus a války na počátku 21. století*, byl od té doby považován za závažnou hrozbu. Globální charakter terorismus nabyt z několika důvodů. „Především z hlediska původce hrozby — teroristické sítě jsou rozprostřeny po celém světě, mají globální rozměr. Významné je i hledisko sledovaných cílů — zasadit co nejtěžší ránu těm, kteří jsou hybnou silou procesu globalizace. A je tu i charakter obětí ze dne 11. září 2001 — těmi ani zdaleka nebyli jenom Američané, naopak, byli to lidé z celého světa“ (Eichler 2010: 155). S nástupem globálního terorismu však nekončí aktivita teroristických skupin, o kterých jsme mluvili výše.

Nástup globálního terorismu přitáhl také pozornost OSN. Na základě rezoluce Rady bezpečnosti č. 1373 z roku 2001 (Security Council UN 2001) vzniká

Counter-Terrorism Committee (Protiteroristický výbor OSN), který má pomáhat státům nastavit taková opatření, která by vedla k potlačení terorismu (především pomocí zamezení financování terorismu skrze zmrazení účtů osob spojených s terorismem). Důležitý dokument nazvaný *A more secure world: Our shared responsibility* vydává OSN v roce 2004. Jeho součástí je i komplexní strategie, která do jisté míry reaguje na to, že způsob, jakým byla doposud vedena válka proti terorismu, nerespektuje lidská práva a mezinárodní právo (UN 2004). Výše zmíněné dokumenty tvoří základ globální strategie boje proti terorismu přijaté Valným shromážděním v roce 2006 (viz kapitola Obecné nástroje boje proti terorismu podle OSN).

2.2 Terorismus a USA

11. září 2001 představovalo jednu z prvních zkušeností Spojených států amerických s globálním terorismem, nikoli však s terorismem domácím, se kterým se potýkají už od konce sedmdesátých let dvacátého století, kdy například Ted Kaczynski, známý spíše jako “*The Unabomber*”, nebyl odsouzen na doživotí za terorismus, ale jeho bombové útoky jsou považovány za případ teroru (CNN 2016a). Bombový útok z dubna roku 1995 v Oklahoma City na federální budovu Alfreda P. Murraha si vyžádal 168 obětí. Útok však nebyl organizován globální teroristickou organizací, ale usvědčeni z něj byli dva bývalí američtí vojáci a členové militantní extrémně pravicové organizace *Patriot Movement* (CNN 2016b). Jinými příklady mohou být bombové útoky v Atlantě v roce 1996 nebo atentáty na kliniky specializující se na potraty. Na základě těchto událostí si americké úřady definovaly terorismus podle vlastních zkušeností.

Jak již bylo výše zmíněno, jednotná definice terorismu neexistuje. Pro naši práci je důležitý přístup Spojených států amerických. Přestože si jednotlivé americké instituce (CIA, FBI nebo ministerstvo obrany) definují terorismus odděleně, je možné v nich nalézt společné rysy. Objevují se v nich pojmy, které nás provázely kapitolou Terorismus a jeho vývoj: násilí, strach, vynucení změny,

zastřařování, politický cíl, civilní oběti a další. Shrnutí definic by tedy znělo následovně: Terorismu se dopouřtějí nestátní organizace, které plánovaně útočí na civilní cíle se záměrem prosazení vlastních politických cílů (Eichler 2010: 165—166).

2.3 Terorismus jako konflikt

Nejjednodušší cestou k pochopení, co všechno současný terorismus zahrnuje, je poukázání na jeho odlišnosti s klasickými symetrickými konflikty a asymetrickými guerillovými válkami. Jednotlivé formy násilí se od sebe liší složením aktérů, strategií boje, cíli útoků i organizací jednotek.

V klasických válkách proti sobě stojí státy (resp. pravidelné armády), které jsou legitimní autoritou a přijímají zásadní rozhodnutí. V případě teroristických útoků se stát dostává do pozice napadeného objektu. Agresorem jsou v tomto případě nestátní aktéři (teroristické organizace), které do vzorce konfliktu zapojují i obyvatelstvo, přičemž manipulují s jeho veřejným míněním a snaží se vyvolat reakce, které by vyhovovaly právě jejich zájmům (Eichler 2010: 142—143). Guerillové skupiny sice sdílejí s teroristy nestátní charakter, jak ovšem vysvětlujeme níže, obě formy násilí se od sebe v určitých bodech liší.

Na klasickou válku se státy mohou připravit, protože ji většinou předchází zbrojení a jiné indikátory toho, že se k válce schyluje. Teroristické organizace však útočí z nenadání, využívají moment překvapení, který je efektivnější ve smyslu vyvolání strachu. S tím je spojena i další charakteristika terorismu. Využívá totiž nepřímou strategii a specifický způsob vedení boje. Teroristé se vyhýbají přímému boji, jejich útoky se díky velké míře utajení prakticky nedají předpovědět a jsou mířeny na místa společnosti, která jsou nejzranitelnější. Zároveň úspěšně obcházejí důmyslné a vyspělé bezpečnostní systémy. Díky tomu jsou i v nepoměrně menších počtech schopni zasadit tvrdou ránu mnohem silnějším protivníkovi, která zanechá značný psychologický dopad na společnost (Eichler 2010: 144).

„Teroristé se svým postupem odlišují nejen od klasické války, nýbrž i od gerilových uskupení, která jsou definována jako jednotky pro úderné akce, sabotáže, zavražďování nebo likvidaci důležitých cílů. Ani guerilové jednotky nejsou pravidelnými jednotkami ve smyslu armád v případě klasických válek“ (Eichler 2010: 143). Přesto se v určitých aspektech liší od teroristů. Guerillové organizace většinou žijí mimo společnost, například v horách nebo lesích. Jsou uniformované a často využívají klasické armádní organizování jednotek. Vůdci guerillových skupin zpravidla usilují o vytvoření armády, která by osvobodila území a nastolila alternativní vládu (Laquere 1987: 29). Na rozdíl od teroristů, guerillové skupiny v ideálním případě neútočí na civilní cíle. Své útoky směřují na vojenské základny, sklady munice nebo na komunikace důležité pro armádu nepřátelského státu (Eichler 2010: 143).

Důležitý nástroj teroristů je šíření strachu. Únosy letadel, vraždy a atentáty mířené především na civilní obyvatelstvo se snaží oslabit nebo dokonce rozbít jeho morálku. V atmosféře strachu je pro teroristy snazší vyjednat si své požadavky. V tomto smyslu jsou důležitým „spoluhráčem“ teroristů masová média. Skrze ně se snaží komunikovat s veřejností a informovat (Eichler 2010: 145–146)

3 Bezpečnostní strategie George W. Bushe

3.1 První funkční období

První Národní bezpečnostní strategii vydala administrativa republikánského prezidenta George W. Bushe v září roku 2002. Do značné míry se jedná o reakci na událost, která ve stejném měsíci o rok dříve postavila Spojené státy americké do pozice napadeného státu, když globální teroristická organizace Al-Káida zaútočila na budovy Světového obchodního centra v New Yorku. Byla napadena světová velmoc, která od konce studené války drží dominantní postavení na mezinárodním poli. Útok, který šokoval nejen Američany, ale i celý svět, předznamenal zásadní změny v nahlížení na terorismus jako hrozbu. Právě Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 měla posloužit jako strategický náčrt toho, jakým způsobem se budou Spojené státy americké vypořádávat s bezpečnostní hrozbou globálního terorismu.

Úvodní slova dokumentu patří prezidentu Bushovi (NSS 2002: preface), který zdůrazňuje důležitost vítězství svobody nad totalitarismem. Obě strany proti sobě vedly boj po většinu dvacátého století a v novém století mohou prosperovat pouze státy, které sdílejí respekt k politické a ekonomické svobodě a lidským právům. Právě tyto hodnoty mají být společné všem lidem ve všech společnostech a povinností svobodných států je bránit je proti nepřátelům. Je zdůrazněna i jedinečná pozice Spojených států amerických ve smyslu vojenské síly a ekonomického a politického vlivu. Tuto pozici však Bushova administrativa s odkazem na dědictví a principy jí vlastní nehodlala použít pouze ve svůj prospěch. Namísto toho chtěla usilovat o rovnováhu síly, která by svědčila lidské svobodě, a především bránit mír tak, že bude bojovat proti terorismu a tyranům.

3.1.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury

V této části se zaměříme na první oblast strategických opatření, která by na základě obecné strategie boje proti globálnímu terorismu OSN (jejího prvního pilíře) měla napomoci v boji proti tomuto fenoménu. Jedno z těchto opatření je mírové řešení probíhajících konfliktů⁸. Přestože řešení těchto konfliktů ve spolupráci s ostatními státy je v Národní bezpečnostní strategii věnována samostatná kapitola, nespecifikuje, jestli se jedná o řešení mírové, nebo nikoli. Spojené státy by však na základě strategie měly investovat svůj čas a zdroje do budování vztahů a institucí, které napomáhají vypořádat se s regionálními krizemi, pokud se objeví (NSS 2002: 9).

Zvláštní zájem mají Spojené státy americké na palestinsko-izraelském konfliktu, a to nejen protože způsobuje utrpení běžných občanů, ale také Izrael a některé arabské státy patří mezi klíčové spojence v regionu, kde mají Američané “globální priority” (NSS 2002: 9). Bush (Bush 2002) se ve svém projevu z 25. června 2002 vyjádřil nestranně, když poznamenal, že je nepřijatelné, aby izraelští občané žili v teroru a ti palestínští v okupaci. Dokud však budou palestinské autority podporovat terorismus, Spojené státy nepodpoří vznik samostatné Palestiny. Pro naši práci je důležitá i zahraniční politika Spojených států vůči Pákistánu, kam se po skončení války v Afghánistánu v roce 2001 přesunuli tálibánští bojovníci. V regionu Jižní Asie chtěla Bushova administrativa (NSS 2002: 10) v rámci strategie usilovat o vyřešení sporů mezi Indií a právě Pákistánem, který posílil vztahy se Spojenými státy, když se rozhodl přidat se k Američanům v boji proti teroru.

---

⁸ Přesvědčení, že tento nástroj je účinný a efektivní, pravděpodobně vychází ze zkušenosti světa s konflikty v Afghánistánu nebo Arabsko-izraelského konfliktu a jim podobnými, které mají tendenci produkovat teroristy nebo celé teroristické skupiny a přispívají tak k šíření globálního terorismu.

Šíření demokracie po celém světě je jedním z hlavních bodů strategie. Cílem Spojených států bylo aktivně pracovat na tom, aby lidem přinesly demokracii, rozvoj a volné trhy. Tento postup byl vybrán na základě zkušenosti s Afghánistánem v roce 2001, kdy malý a slabý stát ohrožoval americký národní zájem ve stejné míře, jako by to dělala velmoc. Slabý stát ve spojení s chudobou, slabými institucemi a korupcí, se totiž může stát zranitelným vůči teroristickým síťím. Proto chtěly Spojené státy pracovat s celým globálním obchodním společenstvím na vybudování světa svobody, volného obchodu a prosperity, který by byl odolnější vůči teroristům (NSS 2002: preface).

3.1.2 Boj proti terorismu

20. září 2001 vystoupil prezident George W. Bush (Bush 2001) před Kongresem a otevřeně vyhlásil válku teroru, která začíná s Al-Káidou, ale neskončí, dokud nebudou všechny teroristické organizace globálního rozsahu vypátrány a zničeny. Prvním místem, kam se Američané v rámci boje proti teroru měli vydat, byl Afghánistán, kde tamější tálibánský režim poskytoval útočiště Al-Káidě zodpovědné za útoky 11. září. Skutečnost, že necelý měsíc po útocích v New Yorku Spojené státy společně se spojenci zahájili válku v Afghánistánu, předznamenala podobu budoucí strategie Bushovy administrativy, jejímž dominantním rysem se stal důraz na vojenské nástroje a aktivní boj (Eichler 2010: 207).

Afghánistán však nebyl jediným státem, na který se měla zaměřit americká pozornost. V rámci boje proti teroru se Bushova administrativa rozhodla, že bude stíhat všechny státy, které poskytují podporu nebo útočiště teroristům. Podle Bushových (Bush 2001) slov z již výše zmíněného projevu má každý stát na světě dvě možnosti — buďto je na straně USA, nebo na straně teroristů. V jedné se státy, které vědomě skrývají nebo pomáhají teroristickým organizacím, budou pak Spojené státy postupovat, jako by se jednalo o teroristy samotné (NSS 2002: 5).

George W. Bush (Bush 2002) ve Zprávě o stavu Unie na začátku roku 2002 představil další cíl americké zahraniční politiky. Na základě tohoto cíle měly Spojené státy zabránit tomu, aby státy podporující terorismus měly možnost ohrožovat ostatní země zbraněmi hromadného ničení. V tomto ohledu Bush zmiňuje tři státy — Severní Koreu, Írán a Irák, které souhrnně nazývá “osou zla”. Pokud by zmíněné státy použily zbraně hromadného ničení nebo je poskytly teroristickým organizacím, výsledek by byl pro svět katastrofální. V roce 2002 pak Bush dostává svolení od Kongresu zahájit druhé vojenské tažení ve jménu války proti teroru, tentokrát do Iráku. Tamější režim obvinila Bushova administrativa z toho, že podporuje terorismus a disponuje zbraněmi hromadného ničení⁹ (Lindsay 2011: 769).

Zahájení vojenské akce proti Iráku v roce 2003 poukazuje na nový trend americké zahraniční politiky, který se vyznačuje preemptivním jednáním. Spojené státy na základě nové Bushovy strategie nemohou bránit své území tím, že budou doufat v nejlepší. Ve světě 21. století, podle Bushe (NSS 2002: preface), jediná cesta k míru a bezpečnosti vede skrze jednání a akci. V tomto ohledu nebudou Spojené státy váhat a pokud to bude potřeba, budou jednat na vlastní pěst a preemptivně (NSS 2002: 6).

3.1.3 Spolupráce

Třetí oblastí strategie, na kterou se zaměříme, je spolupráce s ostatními státy mezinárodního systému a mezinárodními organizacemi, které Bush (NSS 2002: preface) vyzývá k aktivnímu boji proti teroru. Tato myšlenka stojí na přesvědčení, že žádný stát nemá kapacitu k vybudování bezpečnějšího světa, když

---

⁹ Bushovi poradci diskutovali o napadení Iráku už bezprostředně po útocích 11. září. Nejdříve George W. Bush rozhodl proti, ale dokud Saddám Husajn stál v čele Iráku, pro Bushe představoval hrozbu a to i přesto, že americké výzvědné služby nenašly důkazy spojující Husajna s Al-Káidou (Lindsay 2011: 769).

bude jednat samostatně. Spojené státy se zavázaly ke spolupráci s OSN, Světovou obchodní organizací a NATO, přičemž autoři strategie zdůrazňují potřebu brát mezinárodní závazky vážně.

Největší důraz je kladen na vojenskou alianci NATO, protože po útocích 11. září byl poprvé v historii uplatněn pátý článek smlouvy Severoatlantické aliance¹⁰. Jedním z cílů strategie je tedy posílení pozice NATO skrze rozšiřování jejího členství o další demokratické státy, které jsou ochotny bránit společné zájmy (NSS 2002: 25). V roce 2004 se tak členství v NATO rozšiřuje o dalších sedm členů — Bulharsko, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko (NATO 2016). Spojené státy chtěly zároveň využít technologických možností a zvýšení výdajů na obranu, aby aliance získala dominantní postavení vůči potenciálním agresorům (NSS 2002: 25).

Nárůst hrozby globálního terorismu přivedl na mezinárodní pole nového aktéra, který se do jisté míry stal společným nepřítelem světových velmocí. Tato skutečnost posílila vztahy Spojených států s Ruskou federací, která se stala společným partnerem v boji proti teroru, ale i s Čínou, která podle Bushe (NSS 2002: preface) postupně zjišťovala, že volný obchod je jediným zdrojem národního blahobytu. Američané na základě strategie chtěli podporovat oba státy v jejich cestě k demokracii a otevřenosti jejich trhů.

3.1.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu

Dalším důležitým a často zmiňovaným cílem strategie Bushovy administrativy je ochrana lidských práv po celém světě především pomocí šíření demokracie. Všem státům, které chtějí skrze demokratické zřízení hledat lepší budoucnost, jsou připraveny Spojené státy poskytnout pomoc (zejména finanční).

---

¹⁰ Pátý článek smlouvy NATO říká, že pokud je napaden jeden z členských států aliance, útok se počítá, jako by byl namířený proti všem členským státům (NATO 1949).

Součástí tohoto rozvojového programu bylo vytvoření nového fondu *Millennium Challenge Account*, jehož hlavním cílem bylo přerozdělovat finanční podporu státům, jejichž vlády respektují lidská práva, existenci právního státu a bojují proti korupci (NSS 2002: 21—22).

K respektu k mezinárodnímu právu se Spojené státy v podstatě zavázaly ve chvíli, kdy se přihlásily ke spolupráci s OSN a dalšími mezinárodními organizacemi. Příklad invaze do Iráku v roce 2003 však potvrdil to, co je zmíněno i v samotné Národní bezpečnostní strategii z roku 2002: přestože se Spojené státy budou neustále snažit zajistit si podporu mezinárodního společenství, pokud to bude nutné, nebudou váhat a v rámci sebeobrany a ochrany vlastních občanů před ujmou, kterou by jim teroristé mohli způsobit, budou jednat s předstihem a samy (NSS 2002: 6).

3.2 Druhé funkční období

George W. Bush navzdory rostoucí domácí i zahraniční kritice (především kvůli poválečným situacím v Iráku a Afghánistánu) obhájil post prezidenta v nových volbách, když v roce 2004 porazil demokratického kandidáta Johna Kerryho. V inauguračním projevu z ledna roku 2005 staronový prezident ani jednou nezmiňuje slovo teror nebo terorismus. Pojmenování hrozby v tomto smyslu vystřídal obecnější pojem — tyranie, která hromadí násilí a má destruktivní účinek na vše kolem sebe. Jediná síla, která podle Bushe (Bush 2005) může porazit “vládu nenávisti”, je síla lidské svobody.

Druhá Národní bezpečnostní strategie, ve které Bushova administrativa definuje cíle zahraniční politiky, vychází v roce 2006 a hned v první větě prezident jasně a výstižně představuje situaci, ve které se Spojené státy vyskytují: „Amerika je ve válce” (NSS 2006: preface). Zároveň je v úvodu zřetelně vymezeno, že se jedná o válečnou Národní bezpečnostní strategii (v dokumentu z roku 2002 podobné vymezení nenajdeme), která je nezbytná kvůli neustálému nárůstu hrozby terorismu. Dvě hlavní priority americké zahraniční politiky zůstávají

velmi podobné těm, které pro ni byly esenciální od roku 2001 — Bushův záměr je aktivně vést válku proti teroru a podněcovat šíření demokracie jako alternativu k tyranii. Bush poukazuje na skutečnost, že Američané za poslední čtyři roky úspěšně oslabovali teroristické sítě, avšak nepodařilo se jim je zničit¹¹. V tomto úsilí hodlají Američané pokračovat i v nadcházejícím druhém volebním období prezidenta Bushe.

Zajímavé je Bushovo (NSS 2006: preface) poukázání na skutečnost, že Spojené státy stojí na rozcestí a musejí se rozhodnout, jakou cestou se vydají, přičemž na výběr mají dvě možnosti. Zaprvé, půjdou cestou strachu, tedy cestou izolacionismu a ústupu, jež vyhovuje těm, kteří vidí výzvy pro Spojené státy až příliš velké a nejsou schopni chopit se příležitostí. Bushova administrativa se rozhodla vybrat druhou možnost, tedy cestu důvěry, přičemž vůdčí roli Spojených států staví nad izolacionismus. Na základě těchto slov bylo jasné, že i přes zkušenosti z poválečného Afghánistánu a Iráku, se Spojené státy nehodlají vzdát své aktivní zahraniční politiky.

3.2.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury

Bushova administrativa pokračovala ve svém přístupu šíření mírové kultury, který prosazovala už v roce 2002. Na základě Bushovo přesvědčení, jsou hodnoty jako svoboda a spravedlnost neoddiskutovatelně univerzální a šíření těchto hodnot je možné dosáhnout pouze na základě šíření demokracie, která je respektuje a chrání (NSS 2006: preface). Na jedné straně autoři strategie vyzdvihují úspěchy, kterých bylo v rámci šíření mírové kultury dosaženo od roku 2002 — mezi ně patřilo úspěšné svržení tyraní Tálibánu v Afghánistánu a Saddáma

---

¹¹ Teroristické útoky v Madridu v roce 2004 a Londýně v roce 2005 naznačovaly, že nepřítel ještě zdaleka není poražen a naopak je odhodlanější k ještě více krvavým útokům. Na několika místech evropských metropolí za sebou teroristé zanechali více než 200 mrtvých a stovky zraněných (BBC nedatováno; BBC 2015a).

Husajna v Iráku. Zároveň však konstatuje, že bez pomoci demokratických států mohou některé problémové výzvy brzdit rozmach demokracie. Výzvy vidí Bushova administrativa ve skutečnosti, že stále existují nestabilní vlády, které potřebují upevnit demokratické instituce a jejich lidem zvolení lídři se musí držet principů demokracie (NSS 2006: 2—3).

Postup v šíření mírové kultury měl být následující. Nejdříve bylo nutné ukončit tyranii po celém světě (zmiňovány jsou státy jako Írán, Sýrie, Severní Korea, Kuba, Barma nebo Bělorusko), protože ohrožuje světový zájem expanze svobody a některé tyranie i národní zájem Spojených států tím, že se snaží získat zbraně hromadného ničení nebo podporují terorismus. Na místech uvolněných tyranskými režimy následně měly vzniknout demokratické státy, které jsou odpovědné svým občanům, respektují lidskou důstojnost a vedou zodpovědnou zahraniční politiku vůči sousedním státům (NSS 2006: 3—4).

Regionální konflikty chtěla Bushova administrativa aktivně řešit, protože nepřímou mohly ohrozit bezpečnost Spojených států tím, že obvykle nezůstávají izolovány, ale jejich dopad ústí v rozšiřování problémů s nimi spojených i mimo region, ve kterém právě probíhají. Zároveň konfliktů mohou využít vnější aktéři ve svůj prospěch, jako to udělala Al-Káida, když využila občanského konfliktu v Afghánistánu. Ve strategii jsou zmíněny úspěchy: Spojeným státům se například podařilo vést mezinárodní vyjednávání, která ukončila dvacet let trvající konflikt v Súdánu nebo zlepšit vztah mezi Palestinci a Izraelci vyjednáváním stažení izraelských jednotek z pásma Gazy a Západního břehu Jordánu. Na druhou stranu ve světě stále existovala místa (Kolumbie, Venezuela, Kuba...), kde probíhaly konflikty, které si podle Bushovy administrativy zasloužily pozornost světového společenství (NSS 2006: 14—15).

Nová strategie pro řešení regionálních konfliktů zahrnovala tři hlavní stupně zapojení. Tím prvním byla prevence a samotné řešení konfliktu, přičemž nejučinnějším dlouhodobým opatřením bylo šíření demokracie. Druhým stupněm byla intervence — k jeho uplatnění ve smyslu zásahu a obnovení míru a stability

docházelo, když regionální konflikt představoval skutečně vážnou hrozbu pro americké zájmy. Třetím stupněm byla postkonfliktní stabilizace a rekonstrukce. Na základě přesvědčení, že mír a stabilita vydrží pouze pokud se budou dlouhodobě budovat a bránit, byla administrativou vytvořena instituce — *Office of the Coordinator for Reconstruction and Stabilization*, která měla plánovat a vykonávat stabilizace a rekonstrukce daných zemí ve spolupráci s ostatními vládními a vojenskými agenturami (NSS 2006: 15—16).

3.2.2 Boj proti terorismu

Již výše zmíněná cesta důvěry, kterou se Bushova administrativa rozhodla vydat, zahrnuje i přesvědčení, že je potřeba bojovat s nepřáteli v zahraničí, raději než čekat, až zaútočí doma. Důraz na preemptivní řešení hrozby tak zůstává typický i pro druhé funkční období George W. Bushe. Zároveň aby Spojené státy mohly onou cestou jít, musejí udržovat a stále více rozšiřovat své vojenské kapacity, aby se byly schopny vypořádat s hrozbami dříve, než by mohly poškodit zájmy amerických občanů (NSS 2006: preface). Důraz na vojenské prostředky je opodstatňován změnou americké bezpečnostní strategie. Přežití taktiky zastrásování z období studené války a obranných opatření ke zmaření teroristických záměrů na poslední chvíli, byly proti novému nepříteli neefektivní. Bushova administrativa (NSS 2006: 8) i nadále tvrdila, že efektivní taktikou je právě aktivní boj.

Do skupiny “darebných” států tzv. “osy zla” přibyla Sýrie, která byla označena jako stát, který poskytuje útočiště teroristům doma a sponzoruje ty v zahraničí. Zároveň pokračoval konflikt v Iráku, který se pro teroristy stal přední linií boje proti Spojeným státům. Bushova administrativa (NSS 2006: 12) tvrdila, že pokud má být dosaženo vítězství ve válce proti teroru, musí být definitivně vyhrány bitvy v Afghánistánu a Iráku. Autoři Národní strategie pro vítězství v Iráku (National Strategy for Victory in Iraq 2005: 3) označili iráckou válku jako stěžejní bojiště globální války proti teroru. Spojené státy očekávaly, že v krátko-

dobém časovém horizontu se postupně Irák osamostatní a bude sám úspěšně vést tento boj. Z dlouhodobého hlediska se počítalo s Irákem jako mírumilovným a stabilním státem.

Za účelem vytvoření prostoru pro dlouhodobé řešení problému globálního terorismu přišla Bushova administrativa (NSS 2006: 11—12) se čtyřmi kroky, které chtěla uskutečnit v krátkodobém časovém horizontu. Prvním krokem bylo předcházení teroristickým útokům tak, že tvrdé jádro teroristických organizací Američané vypátrají a zneškodní nebo zajmou. Druhým krokem bylo pokračování ve snahách odepřít státům podporujícím terorismus (tzv. darebným státům) a teroristům samotným přístup ke zbraním hromadného ničení. Zároveň je opakováno přesvědčení z roku 2002, že Spojené státy nerozlišují mezi těmi, kdo páchají zločiny teroru, a těmi, kdo pachatele jakýmkoli způsobem podporují. Jelikož cílem teroristů bylo svrhnout vznikající demokratické režimy a nárokovat si jejich území (především na Blízkém východě), bylo nutné zabránit tomu, aby získali kontrolu nad těmito oblastmi, které by mohly sloužit jako jejich základny.

3.2.3 Spolupráce

Proti invazi do Iráku se v roce 2003 vyslovili dva významní členové NATO — Francie a Německo (The Guardian 2003). Zřejmě i z tohoto důvodu neklade Národní bezpečnostní strategie z roku 2006 takový důraz na Severoatlantickou alianci jako hlavního spojence ve válce proti teroru. V oblasti spolupráce Bushova administrativa (NSS 2006: 8—11) pracuje s obecnějším přístupem, když zdůrazňuje spolupráci jako klíč k úspěchu. Spojené státy potřebovaly podporu a koordinované akce svých spojenců. Všechny státy měly staronový úkol: spojit síly a odepřít teroristům vše, na čem závisí jejich přežití — útočiště, fi-

nanční podporu a ochranu jiných států¹². Spojence Američané v rámci strategie hledali především mezi muslimskými zeměmi, protože věřili, že protiteroristická strategie musí chránit a podporovat vyznavače islámu, neboť právě tuto skupinu věřících teroristé nejvíce chtějí využít a například rekrutovat z ní nové bojovníky. Proto chtěly Spojené státy podporovat politické reformy (především přímo v islámském světě), které podpoří mírumilovné muslimy v praktikování a vlastní interpretaci víry. V souvislosti s islámem nabádala Bushova administrativa islámské duchovní představitelé k odsouzení jakékoli ideologie, která zneužívá islám pro destruktivní účely.

Saúdská Arábie a Pákistán se už aktivně postavily na stranu Spojených států v boji proti Al-Káidě. Novým spojencem se stal Irák, který ovšem vedl válku proti teroru na vlastním území. Z politického hlediska chtěla Bushova administrativa (NSS 2006: 13) v Iráku vybudovat stabilní a efektivní národní instituce a přizvat do politického procesu lidi, kteří se nechtěli podílet na násilí, ale naopak se proti němu postavit. Ze strategického hlediska bylo nutné spolupracovat s iráckými bezpečnostními složkami a vyčistit území od nepřátelských bojovníků, kteří se stále zdržovali v určitých částech Iráku. Třetí okruh spolupráce představoval ekonomický sektor, který bylo potřeba v rámci celkové rekonstrukce Iráku značně posílit skrze budování nové infrastruktury a ekonomických reforem, které by irácké hospodářství učinily samostatným.

3.2.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu

OSN v rámci čtvrtého pilíře obecné strategie boje proti terorismu vyzývá státy, aby operovaly v souladu s právem. V souvislosti s tím mají být zajištěny i

---

¹² Ještě obecněji pracuje s významem a podobou spolupráce například i Národní obranná strategie z roku 2005. V tomto dokumentu se podle Eichlera (Eichler 2011: 26) nejvíce odrazily změny, které s sebou přinesly stinné stránky intervencí do Afghánistánu a Iráku. Například autoři dokumentu už nepoužívají pojem válka proti teroru a ustupují od unilateralismu.

spravedlivé soudy pro teroristy a jejich podporovatele. Bushova administrativa do jisté míry obcházela tento závazek tím, že vězně podezřelé z napojení na Al-Káidu držené především na vojenské základně *Guantanamo Bay* na Kubě označila za “nelegální bojovníky”. Tím pádem se na ně nevztahovaly Ženevské úmluvy z roku 1949 o ochraně válečných zajatců a mohli být souzeni mimosoudně (Dorf 2002). Právě zacházení s vězni podezřelými z terorismu se stalo kontroverzním tématem, které provázelo Bushovu administrativu až do konce jejího působení. Americký senát v roce 2014 přiznal, že CIA využívala “brutálních” výslechových praktik jako je *waterboarding*, odepírání spánku a další (BBC 2014).

3.2.5 Shrnutí bezpečnostních strategií Bushovy administrativy

George W. Bush (Bush 2009) ve svém projevu z 15. ledna 2009, ve kterém se loučil s americkými občany jako 43. prezident Spojených států amerických, poznamenal, že na adresu jeho výsledků působení v úřadu prezidenta může být vedena jen nepatrná debata. Jako důkaz, který demonstroval úspěch jeho strategie, zmínil fakt, že více než sedm let nebyl na americké půdě spáchán žádný teroristický útok a byla tak posílena bezpečnost Američanů.

Bezpečnostní strategie George W. Bushe vůči globálnímu terorismu se vyznačuje dvěma hlavními aspekty. Ten první zahrnuje šíření demokracie a lidských práv. Zjednodušeně řečeno: čím více bude ve světě stabilních demokratických režimů respektujících lidská práva a svobodu, tím menší bude počet zemí, které podporují terorismus, poskytují útočiště teroristickým organizacím nebo svým nestabilním statusem “lákají” teroristické sítě a bojovníky přímo na své území. Druhým hlavním bodem je důraz na vojenské prostředky a preemptivní jednání. Spojené státy v rámci uplatnění bezpečnostní strategie stály v čele koalic vedoucích dvě války během prvního desetiletí 21. století. V celkovém hodnocení je pak zřejmé, že bezpečnostní strategii Bushovy administrativy dominují myšlenky prvního a druhého pilíře obecné strategie OSN — tedy důraz na šíření mírové kultury a samotný boj proti terorismu.

4 Bezpečnostní strategie Baracka Obamy

4.1 První funkční období

Už předvolební proslovy a vyjádření demokratického kandidáta Baracka Obamy naznačovaly, že pokud by byl zvolen, nastanou změny v bezpečnostní strategii Spojených států. Podle Obamových (Obama 2007) slov z vystoupení v roce 2007 ve Washingtonu měly Spojené státy nejdříve dokončit svůj boj proti Al-Káidě v Afghánistánu a nevydávat se navíc do války v Iráku, jíž byl tvrdým odpůrcem, když ji označil jako “hloupou a ukvapenou”. Kvůli irácké válce byly podle něj Spojené státy ještě méně bezpečným místem než před útoky 11. září. Jedním z prvních kroků, které by Obama jako prezident udělal, by byl “odchod ze špatného bojiště” v Iráku (protože vojenské řešení tamější situace neexistuje) a přesunutí boje do Afghánistánu a Pákistánu. Válku v Iráku Obama už označil jako občanskou a pouze iráčtí lídři ji mohou vyřešit — s americkou podporou, ale bez amerických ozbrojených sil. Obama ostře kritizoval i Bushův program *domestic surveillance*, v jehož rámci Bush autorizoval Národní bezpečnostní agenturu k odposlouchávání amerických občanů ve snaze odhalit plán dalších útoků na americkou půdu (Eggen 2005). Obama (Obama 2007) tvrdil, že jako prezident by poskytl takové nástroje zpravodajským službám, které by nebyly v rozporu s ústavou ani principy svobody.

Barack Obama se stal ztělesněním změny, kterou očekávala nejen značná část občanů Spojených států amerických, ale i Bushovi kritici ze zahraničí, kterým se jeho počínání v úřadu nelíbilo, především kvůli způsobu vedení války proti teroru. Ve volbách roku 2008 porazil Obama republikánského kandidáta Johna McCaina a v lednu roku 2009 se stal 44. prezidentem Spojených států amerických. Ve svém inauguračním projevu Obama (Obama 2009) prohlásil, že Spojené státy jsou ve válce “s rozsáhlými sítěmi násilí a nenávisti”. Přestože na americkou půdu nebyl od 11. září roku 2001 spáchán útok podobného rozsahu,

nový prezident dal najevo, že globální terorismus pro Američany stále představuje bezpečnostní hrozbu.

Ke změnám vyzýval Obama (NSS 2010: preface) také v předmluvě Národní bezpečnostní strategie, kterou jeho administrativa vydala v roce 2010. Uvědomoval si, že nástup globalizace má jak pozitivní, tak negativní dopady. Na jednu stranu pomohl k rozmachu demokracie, přinesl s sebou nové možnosti a vytvořil prostor pro mír mezi světovými mocnostmi. Na druhou stranu globalizace zesílila nebezpečí mezinárodního terorismu a šíření smrtelných technologií.

Obama (NSS 2010: preface) připustil, že ozbrojené síly budou vždy základem americké bezpečnosti. Podle něj však bezpečnost závisí také na diplomatické a rozvojové činnosti nebo posílení práva a spravedlnosti. Obama tak vyslal zprávu, že se nehodlá spoléhat jen na vojenskou sílu, ale například více využívat veřejné diplomacie. Jeden z dlouhodobých cílů strategie totiž stojí na přesvědčení, že bezpečnost nebude zajištěna tím, že Spojené státy budou vzbu-
zovat strach v ostatních lidech, může však být zajištěna tak, že budou mít na ostatní naopak pozitivní efekt.

Prvním cílem strategie administrativy Baracka Obamy bylo obnovení amerického vůdčího postavení. Základ pro silnější americké vůdcovství představovalo zlepšení domácí situace. V globalizovaném světě byla americká prosperita neoddělitelně propojena s tou světovou a stejný vztah platil i pro americkou a světovou bezpečnost. Esenciálním krokem pro Obamovu administrativu bylo obnovení ekonomické síly, protože ekonomika Spojených států zažívala největší recesi od Velké hospodářské krize v roce 1929 (NSS 2010: 1—2).

4.1.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury

Status války v Iráku se po nástupu Baracka Obamy změnil. Zatímco pro George W. Bushe představoval Irák bojiště, kde Američané válčili proti teroru (podle obecné strategie OSN jsme tedy toto počínání zařadili do kategorie druhé-

ho pilíře), Barack Obama viděl konflikt v Iráku jako občanskou válku, jejíž mírové řešení bez účasti amerických ozbrojených sil by mohlo posílit bezpečnost Spojených států (v tomto smyslu tedy řadíme Obamovo počínání ohledně konfliktu v Iráku do prvního pilíře obecné strategie OSN). Cílem Obamovy administrativy bylo zodpovědné ukončení války v Iráku. Proces, ve kterém by měla být zajištěna suverenita a stabilita Iráku, který odmítá jakoukoli podporu teroristů, byl vytyčen ve třech hlavních bodech. Prvním bodem bylo předání zodpovědnosti za bezpečnost samotným Iráčanům, přičemž vojenské mise chtěli Američané ukončit do srpna roku 2010 a s úplným stažením amerických vojenských sil se počítalo do konce roku 2011. Druhý bod poukazuje na to, že přestože Spojené státy chystají stažení vojsk z iráckého území, neskončí tím americká podpora. Ta ovšem dostane novou podobu, neboť se zaměří výhradně na politické a diplomatické úsilí pomoci iráckému lidu. V rámci třetího bodu chtějí Američané usilovat o komplexní zapojení v celém regionu, ve snaze zachovat trvalou bezpečnost Blízkého východu (NSS 2010: 25).

Zatímco teroristé mají za cíl ničit, Obamova administrativa (NSS 2010: 22) chtěla činit přesný opak, tedy budovat — v regionu Blízkého východu pak budovat především lepší vztahy mezi lidmi různého náboženského vyznání. Zdroj napětí v regionu už dlouho představoval arabsko-izraelský konflikt, na jehož řešení chtějí Spojené státy i nadále participovat tak, že budou iniciovat multi-laterální a bilaterální dohody a vyjednávání.

Írán představoval podle Obamovy administrativy (NSS 2010: 26) už po desetiletí bezpečnostní hrozbu jak pro Spojené státy americké, tak i pro celý region Blízkého východu. Důvodem byl iránský jaderný program a fakt, že pokračuje v podpoře terorismu. Proto chtěly Spojené státy usilovat o to, aby se Írán stal zodpovědnější zemí, plnil své mezinárodní závazky a poskytl svým občanům veškeré politické i ekonomické příležitosti.

I Barack Obama měl zájem na šíření mírové kultury po světě. Spojené státy chtěly i nadále podporovat rozmach demokracie a lidských práv, protože

vlády, které respektují tyto hodnoty, jsou legitimní, mírumilovnější a spravedlivější (NSS 2010: 37). Podle Obamových (Obama 2011a) slov z května roku 2011 státy jako Egypt a Tunisko už začaly proces transformace v demokratický režim a mohly by se stát příkladem pro další státy v regionu. Na druhou stranu příliš mnoho států na demokratické volání odpovídalo násilím. Jako příklad uvádí Obama Libyi, kde Muammar Kaddáfí zahájil válku proti vlastním občanům, a proto se také Američané přidali na stranu koalice, která do země intervenovala. Podobná situace panovala i v Sýrii. V rámci šíření mírové kultury tedy Spojené státy chtěly usilovat o změny především v regionu Blízkého východu.

4.1.2 Boj proti terorismu

Největší hrozbou pro americké občany byly podle Obamovy administrativy (NSS 2010: 4) zbraně hromadného ničení, především pak v rukou extrémistů. Na základě Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (*Nuclear Non-Proferation Treaty*) chtěla tak administrativa zamezit šíření zbraní (i skrze snižování vlastního jaderného arsenálu) a přimět státy jako Írán a Severní Koreu k odpovědnosti vůči mezinárodním závazkům. Největšího nepřítele představovala i nadále Al-Káida. Cílem bylo tuto teroristickou organizaci zničit na základě strategie, která se vyznačuje především snahou zbavit teroristy útočiště. Aplikování této strategie bylo mířeno do Afghánistánu a Pákistánu, kde se teroristé stále zdržovali a plánovali další útoky. I americká vojenská přítomnost v Afghánistánu však měla být časem omezena. Od července roku 2011 chtěla Obamova administrativa (NSS 2010: 21) zahájit snižování počtu amerických vojáků a předávání (podobně jako v Iráku) odpovědnosti za bezpečnost v Afghánistánu tamějším vojenským složkám.

Americký boj proti Al-Káidě dostal v Afghánistánu a především v Pákistánu nový rozměr. Použití bezpilotních dronů pro likvidování osob podezřelých z napojení na teroristické sítě se stalo typickým prostředkem Obamovy administrativy. Mezi zabitými osobami, které za sebou dronové útoky zanechaly, však byli nejen bojovníci Al-Káidy a vrchní představitelé Tálibánu, ale i civilní

obyvatelstvo. Proto se použití dronů, které bez soudu zabíjely někdy i nevinné obyvatelstvo, stalo terčem kritiky Baracka Obamy (BBC 2012).

Za největším vojenským úspěchem Obamovo prvního funkčního období však nestojí drony. 1. května 2011 Obama (Obama 2011b) informoval, že se americkým speciálními jednotkami podařilo v Pákistánu zabít Usámu bin Ládina, který byl lídrem Al-Káidy a byla mu připisována zodpovědnost za teroristické útoky 11. září 2001.

4.1.3 Spolupráce

V oblasti spolupráce se administrativa (NSS 2010: 3) chtěla zaměřit především na posilování mezinárodních institucí a podněcování kolektivních akcí mířených proti extrémismu. Spolupráce měla být mířena na všechny státy na světě. První cílovou skupinu tvořily země, které měly se Spojenými státy společné zájmy a napomáhaly k posílení americké bezpečnosti. Další skupinu tvořily státy jako Rusko, Čína, Indie a například Brazílie, se kterými chtěli Američané vytvořit hlubší partnerství ve snaze najít společnou řeč při řešení globálních problémů. “Spolupracovat” chtěla ovšem administrativa i s nepřátelskými státy, kterým měla být poskytnuta příležitost ke změně ve způsobu vedení své politiky a zapojení do mezinárodního společenství. Z nestátních aktérů pak administrativa (NSS 2010: 46) zdůrazňovala posílení spolupráce s OSN, která měla představovat jednoho z hlavních spojenců Spojených států v protiteroristickém úsilí. Proto by Američané vítali reformy Rady bezpečnosti nesoucí zodpovědnost za globální bezpečnost, které by posílily její včasné a důvěryhodné jednání a celkově vedly k posílení vůdčího charakteru organizace.

Spolupráce byla pro Obamovu administrativu důležitá i při rekonstrukci a stabilizaci postkonfliktního území. Ve spolupráci s mezinárodním společenstvím chtěli Američané pracovat na obnovení pořádku ve válkami postiženém Afghánistánu a Iráku, kde rekonstrukce byla nezbytná pro znovuoobnovení bezpečnosti, ekonomického růstu a nastolení demokratické vlády (NSS 2010: 26).

4.1.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu

V této oblasti strategie se Obamova administrativa zaměřila především na prosazování mezinárodního pořádku založeného na právu a odpovědnosti. Spravedlivý a udržitelný mezinárodní řád prosazovaly Spojené státy především proto, že podporuje společné zájmy států, chrání práva všech bez výjimky, odmítá ty, co jednají nezodpovědně a v neposlední řadě jeho existence významně podporovala americké zájmy. Na dodržování mezinárodního řádu se měly podílet především mezinárodní organizace tím, že budou motivovat státy k zodpovědnému chování. Skrze posílení mezinárodního práva chtěli Američané nastavit takový systém, který by využíval nevojenských prostředků vůči státům, které systém odmítají. Alternativou k vojenským akcím se měly stát sankce nebo izolování daného státu (NSS 2010: 12).

4.2 Druhé funkční období

Barack Obama obhájil ve volbách roku 2012 post prezidenta Spojených států amerických, když porazil republikánského kandidáta Mitta Romneyho. Ve svém inauguračním projevu z 21. ledna 2013 Obama (Obama 2013) prohlásil, že válečná dekáda se blíží ke konci. Skutečnost, že ani jednou ve svém projevu nezmiňuje slovo teror nebo terorismu, naznačuje, že se toto téma mělo postupně stávat méně klíčovým pro americkou zahraniční politiku. Místo toho Obama zdůrazňoval důležitost ekonomické stabilizace Spojených států. Na základě předchozích zkušeností, kdy americké zapojení ve světě v rámci ochrany vlastních obyvatel mělo většinou podobu vojenského zásahu, chtěl prezident spoléhat více na mírové řešení neshod s ostatními státy, neboť si uvědomoval, že americké zapojení do zahraničních konfliktů mělo negativní efekt na domácí bezpečnost.

V roce 2014 však na mezinárodní scénu vstoupila džihádistická skupina Islámský stát (ISIS), když zabrala část území Iráku a Sýrie. Ve snaze založit v regionu chalífát proslula svými brutálními praktikami včetně masového zabíjení

civilního obyvatelstva (BBCb 2015). ISIS představoval pro Američany novou bezpečnostní hrozbu, a proto 10. září 2014 vystoupil prezident Obama (Obama 2014) s plánem, jak chtějí Spojené státy ve spolupráci s ostatními zeměmi zničit tuto teroristickou organizaci (viz. níže v podkapitole Boj proti terorismu).

Národní bezpečnostní strategie druhého funkčního období Baracka Obamy vzniká až v roce 2015. Obama (NSS 2015: preface) v úvodu opět zdůrazňuje vůdčí roli Spojených států, která mohla být zajištěna jen tak, že Američané budou jednat v souladu s vlastními hodnotami a právem. Právě silné a dlouhodobé americké vůdcovství bylo esenciální pro zachování mezinárodního pořádku, které podporuje globální bezpečnost, prosperitu a lidská práva všech lidí.

4.2.1 Mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury

Obamova administrativa (NSS 2015: 3) počítala s tím, že k šíření mírové kultury mohla napomoci právě vůdčí role Spojených států. Američané měli být vzorem celému světu, protože jejich respekt k právu společně se silnými institucemi představoval správný příklad demokratické vlády. V rámci nastavení “vzorného chování” Spojených států se chtěla administrativa zaměřit na ochranu občanských práv a svobod doma a dodržování mezinárodních norem v zahraničí. Jedině tak, pokud se budou Američané držet vlastních hodnot, mohli jít světu příkladem.

Oblasti řešení probíhajících konfliktů autoři strategie nevěnují tolik pozornosti. Jsou zmiňovány oblasti jako Kavkaz či severní Afrika a spory mezi Ukrajinou a Ruskem. Samozřejmě důležitou a často zmiňovanou oblastí byl Blízký východ, který se ovšem se šířením Islámského státu stal opět bojištěm, a proto už spadá do následující kategorie Boj proti terorismu.

4.2.2 Boj proti terorismu

Obama (Obama 2014) v již výše zmíněném projevu z roku 2014 označil ISIS jako hrozbu pro americké obyvatelstvo. Přestože výrazně snížil počet vojáků v zahraničí, na hranicích Iráku a Sýrie se otevřela nová fronta boje proti terorismu. Hned na počátku tohoto nového tažení naznačil Obama podobu amerického zapojení. Už v srpnu roku 2014 schválil více než 150 leteckých útoků na pozice Islámského státu. Využitím moderních technologií ve smyslu leteckých útoků, chtěl prezident umožnit iráckým a kurdským vojenským jednotkám dobýt zpět ztracené území. K úplnému zničení ISIS měla napomoci strategie shrnutá do pěti hlavních bodů.

Zaprvé, jak již bylo výše zmíněno, Obama (Obama 2014) se chtěl spoléhat především na letecké útoky. Ve spolupráci s iráckou vládou mělo dojít ke koordinaci útoků ze vzduchu tak, aby předcházely pozemní ofenzivě. Prezident dal zároveň jasně najevo, že nebude váhat a s cílem zlikvidovat všechny teroristy, kteří ohrožují Spojené státy, podpoří i vojenské akce v Sýrii. Zadruhé, americké zapojení do konfliktu nebude probíhat jen ze vzduchu. Obama vyslal do regionu stovky specialistů, kteří měli za úkol pomáhat iráckým bezpečnostním složkám. Důrazně však odmítl přímé zapojení amerických vojáků v boji. Strategická opatření v rámci třetího bodu byla mířena na odstříhnutí ISIS od finančních zdrojů, posílení zpravodajských služeb v regionu a zastavení pohybu bojovníků dovnitř i ven z válečné oblasti. Poslední bod se zaměřoval na poskytování humanitární pomoci obyvatelům, kteří museli opustit své domovy kvůli rozmachu ISIS.

Základním cílem strategie bylo pro Obamovu administrativu vyhnout se nákladným válkám velkého měřítka a spoléhat spíše na cílené protiteroristické operace a kolektivní akce se spolehlivými partnery. Americkou přítomnost měli zastupovat pouze specialisté, jejichž úkolem bylo trénovat a vyzbrojovat ozbrojené složky v zemích aktivně bojujících proti teroristickým organizacím (NSS 2015: 9).

4.2.3 Spolupráce

Přestože měli Američané obnovit svou vůdčí roli v mezinárodním systému, spolupráce pro ně představovala důležitý nástroj v boji proti terorismu. Proto Obamova administrativa (NSS 2015: 3) motivovala ostatní státy ke společným akcím. Kooperace se však neměla zaměřit jen na státní aktéry, ale zahrnovala například i mezinárodní instituce (s důrazem především na OSN), nevládní organizace nebo mezinárodní měnové instituce. Tato partnerství v době globalizace a celkového propojení celého světa představovala z dlouhodobého hlediska cestu k vítězství nad terorismem a udržení globální bezpečnosti.

Konkrétně by k zamezení šíření terorismu mohla napomoci spolupráce se státy, které se nacházejí v regionu severní Afriky nebo Blízkého východu, protože právě v těchto oblastech zažíval terorismus v posledním desetiletí největší rozmach. Již dlouhodobějším partnerem v oblasti byl Egypt, se kterým chtěla Obamova administrativa (NSS 2015: 26) pokračovat ve strategické kooperaci ohledně společných bezpečnostních hrozeb. Dalším zmiňovaným státem byla Libye. Na základě spolupráce s OSN a dalšími evropskými a arabskými partnery chtěli Američané dosáhnout stabilizace libyjské situace a zamezit hrozbě, kterou představovali tamější extrémističtí bojovníci. Klíčovým partnerem v regionu zůstal i Izrael, přičemž ukončení dlouhodobého izraelsko-palestinského konfliktu řešením vzniku dvou samostatných států, by významně posílilo izraelskou bezpečnost.

4.2.4 Ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu

Barack Obama měl v otázce vězňů a americké vojenské základny *Guantanamo Bay* jasno. Podle něj (Obama 2016) tamější vězeňské zařízení nijak neprospívalo americké bezpečnosti, ale přesně naopak. Bylo tomu tak z několika důvodů. Zaprvé, existence vězení byla kontraproduktivní v boji proti terorismu, protože propaganda teroristických organizací využívala špatné pověsti zařízení ve svůj prospěch. Zadruhé, provoz věznice byl velmi nákladný, přestože v ní už

bylo drženo méně než sto vězňů. Zatřetí, *Guantanamo Bay* škodilo partnerství Spojených států s ostatními zeměmi, se kterými byla spolupráce v boji proti terorismu důležitá. V neposlední řadě pak samotná existence a špatná pověst věznice byla v rozporu s americkými hodnotami a respektem k právu. Proto se Obama administrativa už v prvním volebním období pokoušela iniciovat zavření instituce a přesunu všech vězňů na jiná místa. Nicméně úplné uzavření *Guantanamo Bay* se jí v Kongresu prosadit nepodařilo.

4.2.5 Shrnutí bezpečnostních strategií Obamovy administrativy

V projevu na rozloučenou z 10. ledna 2017 Obama (Obama 2017) shrnul svůj přínos do amerického boje proti terorismu, přičemž za největší úspěchy počítal zavraždění Usámy bin Ládina a vojenské operace proti ISIS. Vzápětí však zmínil, že bránit americké občany není možné pouze s využitím vojenské síly.

Přestože hlavní úspěchy Obamy administrativy byly vojenského rázu, mnohem méně spoléhala na přímé zapojení amerických ozbrojených sil do konfliktů v zahraničí. Pokud Američané měli využívat vojenské prostředky v boji proti extrémismu, důraz měl být kladen na nasazení bezpilotních dronů. Zároveň vidíme i zřejmý ústup od terorismu jako priority zahraniční politiky. Obama se obecně více zaměřoval na stabilizaci domácí situace a obnovu ekonomické síly Spojených států. Z prezidentových projevů a Národních bezpečnostních strategií zmizelo slovní spojení “válka proti teroru“. Administrativa pro teroristy využívala nejčastěji označení “násilní extrémisté“. Obama také velmi spoléhal na spolupráci s ostatními státy a především OSN ve snaze zničit globální teroristické síť.

5 Porovnání bezpečnostních strategií G. W. Bushe a B. Obamy

V této části poukážeme na shody a hlavní rozdíly mezi oběma strategiemi. Zřetelným společným rysem obou administrativ bylo nahlížení na globální terorismus jako bezpečnostní hrozbu pro Spojené státy americké. Lišila se jen míra důležitosti tohoto tématu pro americkou zahraniční politiku, přičemž nejvyšší byla v prvním volebním období George W. Bushe, především kvůli intenzivní zkušenosti z 11. září 2001. Vývoj poválečných situací v Afghánistánu a ve větší míře v Iráku ale zapříčinil, že v Bushovo druhém volebním období důležitost boje proti terorismu ztrácí na intenzitě. Tento trend se ještě více rozšiřuje po nástupu Baracka Obamy, který se během svého prvního funkčního období snažil především o stabilizaci domácí situace ve Spojených státech. S nástupem Islámského státu a zvýšením počtu teroristických útoků především na Blízkém východě, ale i v Evropě a Severní Americe¹³, hrozba terorismu opět narostla a ve druhém volebním období Baracka Obamy jsme mohli zaznamenat opět zesílení americké pozornosti na tento problém.

V rámci strategických opatření vůči globálnímu terorismu oba prezidenti věřili, že ke snížení jeho hrozby Spojené státy musí podněcovat šíření demokracie a volného trhu. Ve světě provázaném dobrými politickými i ekonomickými vztahy mezi demokratickými státy by se jen těžko hledalo místo pro teroristické organizace globálního rozsahu. Šíření amerických hodnot, především do zemí severní Afriky a Blízkého východu, které byly náchylné ke vzniku nebo výskytu teroristických organizací, proto představovalo pro oba prezidenty účinný nástroj zahraniční politiky. Mezi klíčové státy v tomto ohledu bychom mohli zmínit například Afghánistán a Irák pro George W. Bushe a Libyi a Sýrii pro Baracka Obamu.

---

¹³ Od vzestupu ISIS v roce 2014 se této organizaci přičítá na 143 teroristických útoků v 29 zemích světa. Některé vykonal přímo Islámský stát a některé útočníci, kteří sice nepatřili do organizace, ale nechali se jí inspirovat. Celkový počet obětí přesáhl 2000 (CNN 2017).

Nejhorší scénář, který by podle obou prezidentů mohl nastat, představovalo šíření zbraní hromadného ničení do rukou teroristů. Extrémistické organizace by zřejmě neváhaly takové zbraně použít a pro Spojené státy by to mělo katastrofální důsledek. Společným cílem obou administrativ bylo tedy zamezení šíření zbraní hromadného ničení za každou cenu, i skrze snižování vlastního arsenálu. George W. Bush neváhal a inicioval invazi do Iráku na základě argumentu, že Saddám Husajn vlastní zbraně hromadného ničení (přestože se nakonec ukázalo, že tento argument nebyl založen na pravdě). Barack Obama aktivně prosazoval mezinárodní smlouvy a úmluvy ohledně snížení počtu jaderných hlavic a zakázání jejich testů.

Naše práce však počítá s předpokladem, že se obě strategie od sebe liší, proto se v této části zaměříme na identifikaci rozdílových prvků. Zachováme členění textu z předchozích kapitol a na rozdíly tedy poukážeme ve čtyřech hlavních kategoriích rozdělených podle pilířů obecné strategie OSN boje proti terorismu.

V oblasti prvního pilíře, který se zaměřuje na mírové řešení konfliktů a šíření mírové kultury, je možné identifikovat následující rozdíl. Bushova administrativa konkrétně zmiňovala regionální konflikty, které bylo potřeba v rámci protiteroristické strategie řešit (přestože nespécifikovala podobu řešení). Přitom kladla důraz na rozpory, které měly přímo potenciál šířit hrozbu terorismu. Kromě palestinsko-izraelského konfliktu (na řešení měli zájem oba prezidenti) se hlavní pozornost měla zaměřit na řešení sporů mezi Indií a Pákistánem, protože se Pákistán měl stát jedním z nových spojenců v boji proti terorismu a navíc teroristické sítě nově zasahovaly i na jeho území. Obama byl v tomto ohledu mnohem obecnější. Kromě palestinsko-izraelského konfliktu totiž jeho administrativa zmiňuje veškeré regionální konflikty po celém světě a zdůrazňuje potřebu je řešit, aniž by přímo souvisely s šířením terorismu nebo ne. Strategie Bushovy administrativy vůči terorismu v tomto smyslu poskytuje ve srovnání podrobnější a konkrétnější cíle. Na druhou stranu například Irák už pro Obamu nepředstavoval přední linii boje proti teroristům, ale občanskou válku, která si žádá mírové řeše-

ní. V tomto případě poskytuje podrobnou strategii mířenou na mírovém ukončení tamějších bojů.

V oblasti druhého pilíře zabývajícího se přímo bojem proti terorismu je možné identifikovat asi nejvíce rozdílů. Prvním z nich je obecné chápání toho, jak se americká angažovanost a aktivní zahraniční politika promítá do bezpečnosti občanů doma. Jako dobrý příklad nám zde poslouží Irák. Pro Bushe totiž představoval hrozbu, kterou pokud zlikviduje, logicky se tím posílí bezpečnost běžných Američanů. Obama nahlížel na stejný případ přesně opačně. Americké zapojení v Iráku mělo podle něj negativní efekt a ukázalo se jako kontraproduktivní, protože ohrozilo americké občany. To ovšem neznamená, že Obama by na základě této zkušenosti odstoupil od aktivní zahraniční politiky. Jen ji transformoval tak, aby nebyla tak zřetelná. To přímo souvisí i s druhým rozdílem, který vysvětlujeme níže, a tím je způsob vedení samotné války proti teroristům.

Obama se samozřejmě nevyhnul zapojení amerických vojenských sil v zahraničí. Čemu se ovšem chtěl vyhnout, byly dlouhé a nákladné války, které nezapadaly do jeho koncepce stabilizace ekonomiky Spojených států. Války v Afghánistánu a v Iráku se ukázaly jako mnohem nákladnější, než Bushova administrativa předpokládala. Například odhady v roce 2008 na celkové náklady amerického zapojení v Iráku činily 3 miliardy dolarů (Shifferes 2008). Pro Bushe (Bush 2008) tato částka byla přijatelná s ohledem na strategickou důležitost vítězství války. Pro Obamu tyto náklady přijatelné nebyly a to nejen z ekonomického hlediska, ale i z jeho přesvědčení, že Irák je špatným bojištěm války proti terorismu.

Výše zmíněné skutečnosti se odrazily na nové podobě amerického vojenského zapojení po roce 2009. Hlavním rysem bylo snižování počtu vojáků — nejdříve z Iráku, později i z Afghánistánu, a předávání zodpovědnosti za situaci v dané zemi tamějším bezpečnostním složkám, kterým měli Američané poskytnout pouze materiální prostředky a pomoc s výcvikem. Pokud už skutečně došlo k přímému zapojení vojáků v boji proti terorismu, šlo o akci jednorázovou. Vý-

mluvným příkladem je zabití bin Ládina v roce 2011, na kterém se podílelo jen několik desítek speciálních jednotek SEALs. Nedílnou součástí nové podoby zapojení se stalo i využití bezpilotních dronů k likvidaci osob podezřelých z terorismu. Všechny zmíněné prostředky Obamova administrativa využívala jako alternativu k nákladným a nepopulárním válkám.

Změny bylo možné vysledovat i z rétoriky obou prezidentů. Když Bush ve svých projevech často používal pojem válka proti teroru, skutečně mluvil o válce, ve smyslu aktivního a plného zapojení amerických vojenských sil. Obama se tomuto, v roce 2008 už nepopulárnímu, slovnímu spojení vyhýbal, naopak se od něj distancoval a do jisté míry se tak distancoval i od války jako řešení problému terorismu.

Pojem preemptivní válka (také úder) je spojován spíše s administrativou George W. Bushe a typickým příkladem jejího uplatnění byla invaze do Iráku, která měla předejít šíření zbraní hromadného ničení ze strany Saddáma Husajna do rukou teroristů. Obamova administrativa chtěla od tohoto přístupu odstoupit a spíše se zaměřit na předcházení útoku diplomatickou cestou. Nicméně například použití dronů k likvidaci osob podezřelých z terorismu bez soudního řízení spíše připomínalo preemptivní jednání. Přestože nemá podobu války, preemptivní prvek v této často využívané strategii boje je zřetelný.

Oblast spolupráce, tedy třetího pilíře, se vyznačuje rozdílným nahlížením obou administrativ na její podobu. Bushova administrativa se sice zavázala ke spolupráci s existujícími mezinárodními organizacemi, včetně OSN, ve své strategii však zdůrazňuje ochotu jednat tzv. na vlastní pěst a bez podpory mezinárodního společenství, popřípadě ve spolupráci se spřátelenými státy, s důrazem

na NATO¹⁴. Realita Iráku pak ukázala, že Bush je skutečně připraven jednat bez mandátu OSN. Na druhou stranu Obamova administrativa, přestože nevyloučila samostatné jednání Spojených států, mnohem více zdůrazňovala multilaterální jednání a posílení role mezinárodních organizací. Důvodem byl zřejmě jeden z hlavních cílů Baracka Obamy – tedy obnovení morálního postavení USA ve světě, ke kterému by nemohlo dojít, pokud by Američané nadále čelili kritice, že nerespektují mezinárodní právo a závazky mezinárodních organizací (BBC 2008).

Liší se i přístup obou prezidentů ke spolupráci se státy, které pro Američany nepatří do kategorie “přátelské”. Bushův postoj k těmto zemím byl razantní a nekompromisní. Sám několikrát prohlásil, že se státy, které jakýmkoli způsobem podporují terorismus, bude zacházet jako s teroristy samotnými. Obama byl však v rámci protiteroristické strategie připraven poskytnout “nepřátelským” státům alespoň prostor pro vyjednávání, možnost změnit svůj postoj a zapojit se do mezinárodního společenství.

Pro oblast čtvrtého pilíře obecné protiteroristické strategie je klíčová ochrana lidských práv a respekt k mezinárodnímu právu. Právě ochrana lidských práv byla pro George W. Bushe velmi významným tématem, když ve svých vystoupeních často zmiňoval, že svůj boj proti teroru vede za účelem chránit lidská práva po celém světě skrze šíření demokracie. Na druhou stranu lidská práva se vztahují i na teroristické bojovníky, které Bush obratně označil tak, aby se na ně nevztahovaly Ženevské konvence, a umožnil tím, aby v *Guantanamo Bay* a jiných vězeňských zařízeních získávali Američané bez soudu a často nevybíravými praktikami informace o teroristických aktivitách. Do jisté míry pokrytecký přístup George W. Bushe ve světě narazil. Jak bylo možné, že Spojené státy, ma-

---

¹⁴ Na summitu NATO v Praze roku 2002 Bush oznámil, že Spojené státy povedou do války v Iráku, k níž nedostal svolení od OSN, tzv. “koalici ochotných”, v originále “*coalition of the willing*” (CNN 2002).

ják svobody a demokracie, využívaly mučení k získávání informací nebo držely některé vězně bez možnosti soudního řízení? Pokud Barack Obama chtěl jako prezident obnovit morální postavení Spojených států ve světě, musel zajistit, aby Američané nedali ostatním možnost na podobné otázky se ptát. V tomto smyslu se tedy Obama zaměřil na to, aby nastala razantní změna v zacházení se zajatými teroristy. Jeho snažení bylo ze začátku úspěšné, když se mu podařilo prosadit zákaz brutálních výslechových technik během prvního roku ve funkci (Stone 2015). Se zavřením *Guantanamo Bay*, který se stal symbolem špatného zacházení s vězni, však před Kongresem nakonec neuspěl.

Ani Obama se však nevyhnul zvučnější kritice na adresu ochrany lidských práv v rámci boje proti terorismu, přičemž jedním z nejkontroverznějších témat se stalo použití dronů. S navýšením počtu dronových útoků, rostly i diskuze na téma morality a legality jejich použití. Největší kritiku ovšem vyvolaly civilní ztráty, které za sebou některé útoky zanechaly.

Jelikož OSN představuje nejvýznamnější mezinárodní organizaci, která dohlíží na dodržování mezinárodního práva, od respektu k závazkům k této organizaci by se dala zjednodušeně odvodit i míra respektu k mezinárodnímu právu obecně. V tomto ohledu je možné identifikovat jednoznačnou změnu ve strategii po nástupu Baracka Obamy. Jedním z hlavních bodů jeho strategie totiž bylo prosazování mezinárodního pořádku ve světě, v jehož čele stojí OSN s posílenou Radou bezpečnosti, která dohlíží na globální bezpečnost. Tímto přístupem se tedy Barack Obama významně lišil od George W. Bushe, který se v rámci boje proti terorismu nenechal omezovat mezinárodním právem.

Závěr

Bezpečnostní strategie Spojených států amerických vůči globálnímu terorismu představuje od útoků 11. září 2001 významné a sledované téma americké zahraniční politiky. Během funkčních období George W. Bushe a Baracka Obamy se však ukázalo, že oba prezidenti se rozcházelí v pohledu na to, do jaké míry by měl boj proti terorismu představovat prioritu jejich zahraniční politiky. George W. Bush, který musel čelit útoku na americké obyvatelstvo na vlastním území, zahájil boj proti terorismu, který společně s idealistickým konceptem šíření demokracie po celém světě postavil do popředí své zahraniční politiky. Jeho protiteroristický přístup reflektoval obecnou strategii boje proti terorismu OSN jen do určité míry. Na jednu stranu se Bush zasazoval o demokratický svět, ve kterém by nebylo místo pro teroristy, na druhou stranu byli za jeho vlády mučení vězni a Američané v čele koalice intervenovali do Iráku bez mandátu OSN. Právě intervence do Iráku velmi dobře reflektuje skutečnost, že terorismus představoval prioritní téma pro americkou zahraniční politiku za vlády George W. Bushe, protože ani mezinárodní závazky ho nedokázaly zastavit ve snažení o eliminaci teroristické hrozby.

Tak jako útoky 11. září změnilý Bushův pohled na terorismus jako hrozbu, Obamův přístup byl zase ovlivněn dědictvím jeho předchůdce. Jelikož způsob, kterým Bush vedl svůj boj proti teroru, se během jeho druhého funkčního období setkával s narůstající kritikou, pro Obamu bylo nemyslitelné jen převzít strategii čím dál tím méně populárního prezidenta. Proto v prvním funkčním období Baracka Obamy můžeme sledovat razantní ústup v upřednostňování boje proti terorismu v rámci zahraniční politiky. Pro Obamu se stalo prioritou obnovení morálního postavení země a stabilizace vnitřní situace, především pak ekonomického sektoru. To mělo za následek i změnu v jeho bezpečnostní strategii vůči terorismu, která není tak konkrétní, Obamova administrativa se vyvarovává velkých a nákladných kroků a do značné míry vychází z poučení se z chyb předchozí administrativy. Obamova a obecná strategie OSN se kromě oblasti prvního a druhého pilíře, které dominovaly v přístupech obou prezidentů, významněji

shodují ještě ve třetím pilíři, který se zaměřuje na spolupráci. Důvodem byl cíl Obamovy administrativy vybudovat světový řád v čele se silnou OSN.

Pokud tedy Barack Obama skutečně přichází se změnou, týka se především míry důležitosti terorismu v zahraniční politice USA, která se po jeho nástupu jednoznačně snížila. V ostatních oblastech se zdá, že přestože Obama snížil počty amerických vojáků ve světě, pokračoval v aktivním boji proti terorismu, ale transformoval ho tak, aby nebyl tak zřetelný a viditelný.

Při práci s Národními bezpečnostními strategiemi obecně narážíme na jeden zásadní problém. Jakkoli propracovaně jsou kroky zahraniční politiky Spojených států ve strategii popsány, praxe a realita často vypadají jinak. V tomto smyslu bych označil tyto dokumenty za idealistické. Téměř vždy počítají s úspěchem a naplněním stanovených cílů, jsou plny motivujících pasáží a jen zřídka poskytují konkrétní a detailní postupy. Přesto bylo možné z těchto dokumentů ve spojení s projevy obou prezidentů identifikovat společné rysy s obecnou strategií boje proti terorismu OSN a konečně i rozdíly mezi bezpečnostními strategiemi obou administrativ. Do jaké míry však zahraniční politika Spojených států amerických vůči globálnímu terorismu v realitě vychází ze strategie, nebo je intuitivní, však zůstává otázkou.

Seznam zdrojů

BBC (nedatováno). *Madrid train attacks* (<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/457000/457031/html/default.stm>, 20. 3. 2017).

BBC (2008). *Obama 'to rebuild moral stature'* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/us_elections_2008/7732636.stm, 30. 3. 2017).

BBC (2012). *Obama defends US drone strikes in Pakistan* (<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-16804247>, 24. 3. 2017).

BBC (2014). *Report on CIA details 'brutal' post-9/11 interrogations* (<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-30401100>, 15. 3. 2017).

BBC (2015a). *7 July London bombings: What happened that day?* (<http://www.bbc.com/news/uk-33253598>, 20. 3. 2017).

BBC (2015b). *What is 'Islamic State'?* (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>, 14. 3. 2017).

Bush, George W. (2001). Address Before a Joint Session of the Congress on the United States Response to the Terrorist Attacks of September 11, September 20, 2001. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=64731&st=&st1=>, 17. 3. 2017).

Bush, George W. (2002). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union, January 29, 2002. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29644>, 17. 3. 2017).

Bush, George W. (2005). Inaugural Address, January 20, 2005. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=58745>, 18. 3. 2017).

Bush, George W. (2009). Farewell Address to the Nation, January 15, 2009. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=85423>, 20. 3. 2017).

CNN (2002). *Bush: Join 'coalition of willing'* (<http://edition.cnn.com/2002/WORLD/europe/11/20/prague.bush.nato/>, 30. 3. 2017).

CNN (2016a). *US Terrorist Attacks Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/04/18/us/u-s-terrorist-attacks-fast-facts/>, 14. 3. 2017).

CNN (2016b). *Oklahoma City Bombing Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/09/18/us/oklahoma-city-bombing-fast-facts/index.html>, 14. 3. 2017).

CNN (2017). *ISIS goes global: 143 attacks in 29 countries have killed 2,043* (<http://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world/>, 26. 3. 2017).

Dorf, Michael C. (2002). FindLaw Forum: What is an 'unlawful' combatant, and why does it matter? *CNN*. 23. 1. 2002 (<http://edition.cnn.com/2002/LAW/01/columns/fl.dorf.combatants.01.23/index.html?related>, 10. 3. 2017).

Eggen, Dan (2005). Bush Authorized Domestic Spying. *The Washington Post*. 16. 12. 2005 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/12/16/AR2005121600021.html>, 5. 12. 2016).

Eichler, Jan (2010). *Terorismus a války v době globalizace* (Praha: Karolinum).

Eichler, Jan (2011). Zahraniční a bezpečnostní politika USA po 11. září. In: Loužek, Marek ed., *11. září 2001 Deset let poté* (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku), s. 17—30.

- General Assembly UN (1985). *Resolution A/RES/40/61* (http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/40/61, 12. 2. 2017).
- Hoffman, Bruce (2006). *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press).
- Khol, Radek (2005). Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy* 2005 (1), s. 71—78.
- Laqueur W. (1987). Úvahy o terorismu. *Spektrum* 1987 (59), 8—10.
- Lindsay, James P. (2011). George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership. *International Affairs* 87 (4), s. 765—779.
- National Security Strategy Archive (nedatováno). *The National Security Strategy Report* (<http://nssarchive.us/>, 14. 3. 2017).
- National Strategy for Victory in Iraq (2005). *National Strategy for Victory in Iraq, National Security Council, November 2005* (<https://www.hsdl.org/?view&did=457955>, 22. 2. 2017).
- NATO (1949). *The North Atlantic Treaty* (http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm, 18. 3. 2017).
- NATO (2016). *NATO Enlargement & Open Door, July 2016* (http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-enlargement-eng.pdf, 18. 3. 2017).
- NSS (2002). *The National Security Strategy of the United States of America, The White House, September 2002* (<http://nssarchive.us/NSSR/2002.pdf>, 20. 2. 2017).
- NSS (2006). *The National Security Strategy of the United States of America, The White House, March 2006* (<http://nssarchive.us/NSSR/2006.pdf>, . 20. 2. 2017).
- NSS (2010). *The National Security Strategy, The White House, May 2010* (<http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf>, 23. 2. 2017).

NSS (2015). *The National Security Strategy, The White House, February 2015* (<http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>, 22. 2. 2017).

Obama, Barack (2007). Remarks in Washington, DC: "The War We Need to Win", August 1, 2007. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=77040>, 22. 3. 2017).

Obama, Barack (2009). Inaugural Address, January 20, 2009. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=44>, 22. 3. 2017).

Obama, Barack (2011a). Remarks at the Department of State, May 19, 2011. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=90397&st=&st1=>, 23. 3. 2017).

Obama, Barack (2011b). Remarks on the Death of Al Qaida Terrorist Organization Leader Usama bin Laden, May 1, 2011. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=90315&st=&st1=>, 14. 3. 2017).

Obama, Barack (2013). 32 - Inaugural Address, January 21, 2013. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=102827>, 23. 3. 2017).

Obama, Barack (2014). 654 - Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL), September 10, 2014. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=107266&st=&st1=>, 24. 3. 2017).

Obama, Barack (2016). 94 - Remarks on Closing the Detention Facilities at the United States Naval Base in Guantanamo Bay, Cuba, February 23, 2016. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=115040&st=&st1=>, 23. 3. 2017).

Obama, Barack (2017). 8 - Farewell Address to the Nation From Chicago, Illinois, January 10, 2017. *The American Presidency Project* (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=119928>, 25. 3. 2017).

Rapoport, David C. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism. In: Cronin Audrey K. — Ludes James M., *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (Washington, D.C.: Georgetown University Press).

Reimer, Petr — Žídková, Markéta (2010). Historický vývoj fenoménu protistátního terorismu. In: Souleimanov, Emil ed., *Terorismus. Pokus o porozumění* (Praha: Sociologické nakladatelství), s. 52—67.

Security Council UN (1999). *Resolution 1267* (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/44/PDF/N9930044.pdf?OpenElement>, 13. 2. 2017).

Security Council UN (2001). *Resolution 1373* ([http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20\(2001\).pdf](http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20(2001).pdf), 15. 2. 2017).

Shifferes, Steve (2008). The Iraq war: Counting the cost. *BBC* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7304300.stm>, 24. 3. 2017).

Sofaer Abraham D. (1987). Terorismus a mezinárodní právo. *Spektrum* 1987 (58), s. 2—10.

Souleimanov, Emil (2010). Terorismus. Pokus o terminologickou jasnost. In: Souleimanov, Emil ed., *Terorismus. Pokus o porozumění* (Praha: Sociologické nakladatelství), s. 32—47.

Stone, Rupert (2015). Has Obama banned torture? Yes and no. *Aljazeera America* (<http://america.aljazeera.com/opinions/2015/12/has-obama-banned-torture-yes-and-no.html>, 29. 3. 2017).

The Guardian (2003). *France and Germany unite against Iraq war* (<https://www.theguardian.com/world/2003/jan/22/germany.france>, 20. 3. 2017).

UN (2004). *A more secure world: Our shared responsibility* (http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf, 12. 2. 2017).

UN Counter-Terrorism Implementation Task Force (nedatováno). *UN Global Counter-terrorism Strategy* (<https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/un-global-counter-terrorism-strategy>, 22. 2. 2017).

Resumé

In this thesis we examined counter-terrorism security strategies of the administrations of George W. Bush and Barack Obama. Since we assumed that the strategies of both administrations are different we used the UN Global Counter-Terrorism Strategy as a tool to compare them. We have chosen the UN Global Counter-Terrorism Strategy because it provides general approaches for dealing with global terrorism. Our goal was to point out the main differences between both strategies and find out to what extent they reflect the general counter-terrorism strategy provided by the UN.

The core documents for our thesis were mainly the National Security Strategies published by both administrations together with key speeches and declarations of the presidents. According to our research we find out that the main difference between the approaches of both administrations represents the degree of attention given by them to dealing with global terrorism as a priority of their foreign policy. While for George W. Bush fighting the terrorism abroad became priority of his foreign policy, Barack Obama focused more on the stabilization of domestic situation. However, Obama also fought against terrorism abroad but used different strategy trying to avoid long and expensive wars and unilateral action. The strategies of both administrations reflected the UN Global Counter-Terrorism Strategy at least to some extent while the main difference is represented by the perception and understanding of cooperation for the American fight against terrorism.